

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Західноукраїнський національний університет
Навчально-науковий інститут міжнародних відносин ім. Б.Д. Гаврилишина
Кафедра міжнародної економіки

КУЗЬМЕНЧУК Володимир Михайлович

**Міжнародна міграція в контексті глобальних процесів /
International Migration Within the Context of Global Processes**

спеціальність: 051 – Економіка
освітньо-професійна програма – Міжнародна економіка
Кваліфікаційна робота

Виконав студент групи
ЕМЕМ-21
В. М. Кузьменчук

Науковий керівник:
д.е.н., професор Іващук І. О.

Кваліфікаційну роботу
Допущено до захисту:
«__» _____ 20__р.
Завідувач кафедри
_____ І. Я. Зварич

ТЕРНОПІЛЬ - 2023

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПРОЦЕСІВ МІЖНАРОДНОЇ МІГРАЦІЇ	
1.1. Основні теорії міжнародної міграції	6
1.2. Сутність міграційних процесів та етапи становлення	12
1.3. Інституційні аспекти регулювання міжнародної міграції	20
Висновки до розділу 1	25
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СУЧАСНИХ ТЕНДЕНЦІЙ МІЖНАРОДНОЇ МІГРАЦІЇ	
2.1. Моніторинг міжнародних міграційних процесів	27
2.2. Соціальні та культурні наслідки міжнародної міграції	35
2.3. Ефекти міграційних процесів в Європейському Союзі	41
Висновки до розділу 2	51
РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ МІЖНАРОДНОЇ МІГРАЦІЇ ТА ОСНОВНІ НАПРЯМИ ЇЇ ВИРІШЕННЯ	
3.1. Вплив пандемії COVID-19 на міжнародну міграцію	53
3.2. Наслідки кризи біженців та міграції у світі внаслідок війни в Україні	59
Висновки до розділу 3	69
ВИСНОВКИ	71
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	75

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Міжнародне переміщення людей є невід’ємним елементом глобальних економічних відносин. Цей процес демонструє постійне зростання у кількісному вимірі, зберігаючи при цьому відносно стабільну частку на світовому ринку праці. Розвиток високотехнологічних галузей, а також удосконалення глобальних транспортних та інформаційних систем зробили міграцію робочої сили більш динамічною, зменшивши значення географічних обмежень у мобільності робочої сили.

Історично міжнародна міграція має глибоке коріння, але на перших етапах свого розвитку вона розглядалася як процес, що не потребує державного втручання. Проте в умовах сучасної глобальної економіки, що характеризується підвищенням мобільності населення, міжнародна міграція набрала обертів. З появою глобалізації міграційні моделі еволюціонували, відзначаючись підвищеною мобільністю робочої сили, що, у свою чергу, посилило роль урядів та міжнародних організацій у регулюванні. Для України міграційні процеси є критичним питанням, особливо з огляду на війну та виїзд великої кількості українців за кордон.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження основних процесів здійснення міграційної політики в контексті глобалізаційних змін, характеристик регіональних міграційних стратегій, розвитку світового ринку праці, а також розроблення національної політики управління міграційними потоками отримало вагомий увагу в наукових дослідженнях як вітчизняних, так і зарубіжних вчених, серед яких варто виділити праці: Р. Білсбороу, М. Кастелс, Д. Блум, Е. Тейлор, В. Антонюка, М. Вербового, А. Гайдучького, М. Денисенко, В. Зелінського, М. Курилича, Д. Лук’яненка, О. Макогона, А. Мокія, О. П’ятковської, М. Романюк, Я. Столярчука, А. Філіпенко, І. Хаджинова та ін.

Однак, враховуючи напрацювання науковців щодо основних тенденцій міжнародної міграції, все ж залишаються питання, які потребують детальнішого вивчення враховуючи сучасні виклики. Особливий інтерес викликає розроблення ефективних методів для зниження міграційних ризиків та

використання засобів для управління міграцією в умовах глобалізації, де міграція часто вважається скоріше викликом, ніж вигодою для країн. Такий підхід визначив тему та завдання кваліфікаційної роботи.

Мета й завдання дослідження. Метою кваліфікаційної роботи є обґрунтування теоретико-концептуальних основ процесів міжнародної міграції та вироблення практичних рекомендацій щодо напрямів вирішення проблем міжнародної міграції в контексті глобальних процесів.

Для досягнення цієї мети у роботі поставлено та вирішено такі завдання:

- розглянути основні теоретичні підходи до розвитку міжнародної міграції;
- дослідити сутність міграційних процесів та етапів становлення;
- розглянути інституційні аспекти регулювання процесів міжнародної міграції;
- проаналізувати сучасні тенденції міжнародних міграційних процесів;
- здійснити оцінку соціальних та культурних наслідків міжнародної міграції;
- проаналізувати ефекти міграційних процесів в Європейському Союзі;
- визначити вплив пандемії COVID-19 та військові дії в Україні на міжнародну міграцію;
- обґрунтувати напрями вирішення проблемних питань процесу міжнародної міграції.

Об'єктом дослідження є відносини, що виникають у процесі міжнародної міграції.

Предметом дослідження є теоретичні та практичні засади міжнародної міграції в контексті глобальних процесів.

Методи дослідження. Для дослідження було використано поєднання загальнонаукових та спеціальних методів, що дозволило досягти поставлених цілей та реалізувати завдання кваліфікаційної роботи. У межах дослідження застосовувались наступні методи: діалектико-історичний та історико-правовий для аналізу міграційних процесів, порівняльний та аналогій для оцінки позитивного досвіду в регулюванні міграцій за кордоном, а також методи

індукції, дедукції, синтезу, системного та стратегічного аналізу для вивчення міграцій в Україні та світового досвіду, а також візуалізація даних.

Інформаційну основу кваліфікаційної роботи становлять законодавчі акти з питань міграції, статистичні дані Державної міграційної служби України, Міжнародної організації з міграції, Організації Об'єднаних Націй, Державної служби статистики України, наукові дослідження вітчизняних та зарубіжних вчених, інтернет-ресурси.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в теоретичному обґрунтуванні сутності міжнародної міграції та поглибленні положень дослідження взаємозв'язків між міграційними потоками та глобальними змінами в політичному, економічному та соціальному аспектах.

Практичне значення роботи. Висновки та рекомендації, сформульовані у дослідженні мають практичне значення та можуть слугувати основою для врегулювання питань міжнародної міграції в контексті глобальних процесів.

Апробація результатів дослідження. Окремі положення дослідження висвітлено у Збірнику наукових праць кафедри фінансів ім. С.І. Юрія Західноукраїнського національного університету «Фінансове забезпечення сталого розвитку» (Тернопіль: ЗУНУ, 2023 р.).

Структура роботи сформована відповідно до логіки та мети дослідження. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, 3 розділів, висновків, списку використаних джерел. Основний обсяг роботи становить 74 сторінки. Загальний обсяг літератури становить 68 найменувань. Робота містить 7 таблиць, 12 рисунків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПРОЦЕСІВ МІЖНАРОДНОЇ МІГРАЦІЇ

1.1. Основні теорії міжнародної міграції

Міжнародні ринки праці та міграція є важливою частиною процесу глобалізації. Ця глобалізація охоплює усі країни світу, сприяючи прискоренню розвитку світової економіки і приносячи додаткові позитивні ефекти. Перша хвиля глобалізації, яка тривала приблизно з 1870 по 1913 рр., передбачала значну міжнародну мобільність населення, що відповідало відкритості товарів і капіталу під політичним режимом золотого стандарту та низьких тарифів. Цей процес був перерваний під час періоду деглобалізації 1914-1945 років, який ознаменувався двома світовими війнами, високою інфляцією в 1920-х роках, економічною депресією в 1930-х роках і політичною дестабілізацією. Ці події припинили дедалі зростаючу економічну інтеграцію, яка відбувалася у світовій економіці до 1914 року, і започаткували довгу еру більш обмежувальної міграційної політики. Друга хвиля глобалізації наприкінці двадцятого століття значно підвищила ступінь мобільності капіталу та міжнародної торгівлі [27]. Однак міжнародні ринки праці залишаються сегментованими, а міжнародна міграція обмежена для некваліфікованої робочої сили та бідних, головним чином у розвинених країнах.

Міграція не є новим процесом. Люди завжди залишали свої домівки в пошуках кращих економічних можливостей, як у своїй батьківщині, так і за її межами. Але економічна глобалізація по-новому змінила глобальну міграцію, спричинивши глобальне переміщення людей. Оскільки економічна глобалізація посилює нерівність між націями, міграція для багатьох стає не вибором, а економічною необхідністю. Імміграція, особливо людей працездатного віку, збільшує потенційну робочу силу та може частково компенсувати низьку участь корінного населення. Це дозволяє людям заробляти більше грошей за кордоном, ніж у своїй країні, що призводить до підвищення рівня життя населення, які працюють за кордоном, або їхніх сімей на батьківщині. Звичайно, багато людей,

які іммігрують, роблять це з тієї причини, що вони не можуть знайти роботу на власному ринку праці, але також багато людей іммігрують, тому що зарплати в інших країнах вищі. Таким чином, їх відхід залишає робочі місця на власному ринку праці, які необхідно зайняти. Взаємозв'язок «між глобалізацією та міграцією є вагомою причиною для вивчення імміграції та світових міст. Імміграція та її вплив на мінливий міський ландшафт є важливою частиною процесу глобалізації, хоча вони не включені як критерії для включення до глобальної міської ієрархії» [45].

Протягом багатьох десятиліть сфера досліджень міграції залишалася недостатньо теоретизованою галуззю соціальних досліджень. Відсутність систематичного теоретизування перешкоджає здатності змістовно інтерпретувати емпіричні «факти», розуміти, як макроструктурні фактори формують міграційні процеси, а також пояснювати величезне розмаїття міграційного досвіду в різних етнічних, гендерних, навичкових і класових групах. «Хоча А. Мабогундже заслужено прийнято вважати засновником теорії міграційної системи, однак слід віддати належне працям Т. Парсонза 50-х років (засновника теорії суспільства як соціальної системи), а також працям деяких африканських учених 60-х років, які застосовували системний підхід до вивчення організації суспільства» [30].

Цей стан теоретичної нерозвиненості сильно контрастує з величезним збільшенням кількості емпіричних досліджень міграції. Значення та основні закономірності міжнародної міграції, а також проблеми та майбутнє її розвитку, активно вивчаються науковцями по всьому світу. Це підтверджується численними національними та міжнародними науково-дослідницькими центрами (табл. 1.1).

Вивчення міжнародної міграції є багатогранним і охоплює різні дисципліни, включаючи соціологію, економіку, політологію та географію. У результаті було розроблено окремі теорії, які пояснюють, чому і як відбувається міжнародна міграція, основними з яких є наступні.

Таблиця 1.1

Аналіз напрямів діяльності світових науково-дослідних центрів з проблем міжнародної міграції

Назва науково-дослідного центру	Опис основних дослідницьких напрямів
Euroasylum	Дослідження та консультування у сфері міграційної політики та політики щодо біженців, зокрема питань, пов'язаних з правовим забезпеченням рішень стосовно іммігрантів, контролю кордонів, трудовою міграцією, торгівлі людьми, внутрішніх переміщень та програм інтеграції мігрантів
Європейський дослідний центр з питань міграції та етнічних відносин / European Research Centre on Migration and Ethnic Relations (ERCOMER)	Порівняльне дослідження міжнародної міграції та етнічними відносинами у європейському контексті за напрямками: міграція та мігранти; іммігранти та меншості в приймаючих суспільствах, культурні відмінності та суспільні реакції; солідарність, націоналізм та етнічні конфлікти
Інститут з вивчення міжнародної міграції / Institute for the Study of International Migration	Дослідження міжнародних та національних міграцій, причин та наслідків руху населення, політичних та правових аспектів міграції, інтеграції мігрантів, наслідків міжнародних міграцій для політики та національної безпеки
Інститут з питань міграції та етнічних досліджень / Institute for Migration and Ethnic Studies (IME)	Міждисциплінарні дослідження міграції та інтеграції у міжнародній та порівняльній перспективі.
Інститут міграційних досліджень і міжкультурних досліджень / Institute for Migration Research and Intercultural Studies	Дослідження руху населення з сучасної та історичної перспективи
Інститут міграційної політики / Migration Policy Institute	Аналіз і оцінка політики щодо міграції та біженців на місцевому, національному та міжнародному рівнях, її викликів та можливостей громад та організацій у все більш інтегрованому світі
Центр дослідження біженців / Refugee Studies Centre	Дослідження та освітні проекти з питань біженців та вимушеної міграції на національному та глобальному рівні
Центр з вивчення імміграції / Centre for Immigration Studies	Дослідження економічного, демографічного, соціального та фінансового впливу імміграції на країну, аналіз міграційних політик
Центр міграційних досліджень / The Centre of Migration Research (CMR)	Дослідження теорій і методів міграційних досліджень, причин і наслідків еміграції з Польщі, припливу і експлуатації іноземців, міграційної політики в Польщі і ЄС
Центр міграційних досліджень в Нью-Йорку / Centre for Migration Studies New York (CMS)	Вивчення міжнародної міграції, розвиток взаєморозуміння між іммігрантами та приймаючими громадами, а також дослідження державної політики, яка забезпечує охорону гідності і прав мігрантів, біженців і новоприбулих
Центр міграції Скалабріні / Scalabrini Migration Center	Міждисциплінарні дослідження міжнародної міграції з особливим акцентом на міграційні питання в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні
КАРІМ-СХІД – Консорціум прикладних досліджень з міжнародної міграції / CARIM East - Consortium for Applied Research on International Migration	Дослідження міграції з країн Східного партнерства ЄС; міграції всередині пострадянського простору, зокрема у країнах Східного партнерства і росії
Інститут демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи Національної академії наук України (http://www.idss.org.ua/)	Комплексний аналіз міграційної ситуації в Україні, трудової міграції, впливу міграції на демографічний і демоекономічний розвиток, прогнозування міграції населення, етнічного складу і чинників його динаміки, імміграції в Україну та інтеграції іммігрантів

Примітка. Складено автором на основі [45].

Теорія Push-Pull «це одна з найбільш основоположних теорій міграції. Відповідно до даної теорії визначено, що людей спонукають до міграції через несприятливі фактори в їхній рідній країні (такі як бідність, війна, відсутність роботи та екологічні проблеми), а також спонукають до міграції привабливі

умови в іншій країні (наприклад, кращі можливості працевлаштування, політична стабільність, і вищий рівень життя)» [21].

Неокласична економічна теорія. Ця теорія розглядає міграцію як результат географічних відмінностей у пропозиції та попиті на робочу силу. Вважається, що мігранти переїжджають із районів із низькими зарплатами та високим рівнем безробіття до регіонів із вищими зарплатами та більшими можливостями працевлаштування, збалансовуючи ринок праці в глобальному масштабі.

Теорія подвійного ринку праці «стверджує, що міграція в основному обумовлена попитом на робочу силу в розвинених країнах. Вважається, що ці країни мають постійний попит на низькокваліфіковану робочу силу, який не може задовольнити корінне населення, і тому вони покладаються на іммігрантів, щоб заповнити ці робочі місця» [21].

Теорія світових систем: ґрунтуючись на більш макроскопічній перспективі, ця теорія припускає, що міжнародна міграція є природним наслідком глобальних економічних процесів і розвитку світової економіки. Теорія наголошує на історичних і структурних силах, які формують моделі міграції, зокрема на відносини між більш економічно розвиненими та менш розвиненими країнами.

Мережева теорія міграції. Ця теорія фокусується на ролі особистих мереж і стосунків у сприянні міграції, а також передбачає, що наявні зв'язки з родиною, друзями чи іншими соціальними контактами в країні призначення знижують витрати та ризики міграції та забезпечують підтримку, тим самим збільшуючи ймовірність міграції.

Інституційна теорія. Дана теорія підкреслює роль політики та інституцій (як у країнах походження, так і в країнах призначення) у формуванні міграційних потоків. Урядова політика, міжнародні угоди та інші інституційні механізми можуть сприяти або обмежувати міграцію.

Транснаціоналізм: це більш сучасний підхід, який розглядає мігрантів як тих, хто підтримує міцні зв'язки зі своїми рідними країнами, живучи за кордоном, наголошуючи на створенні «транснаціональних спільнот», де

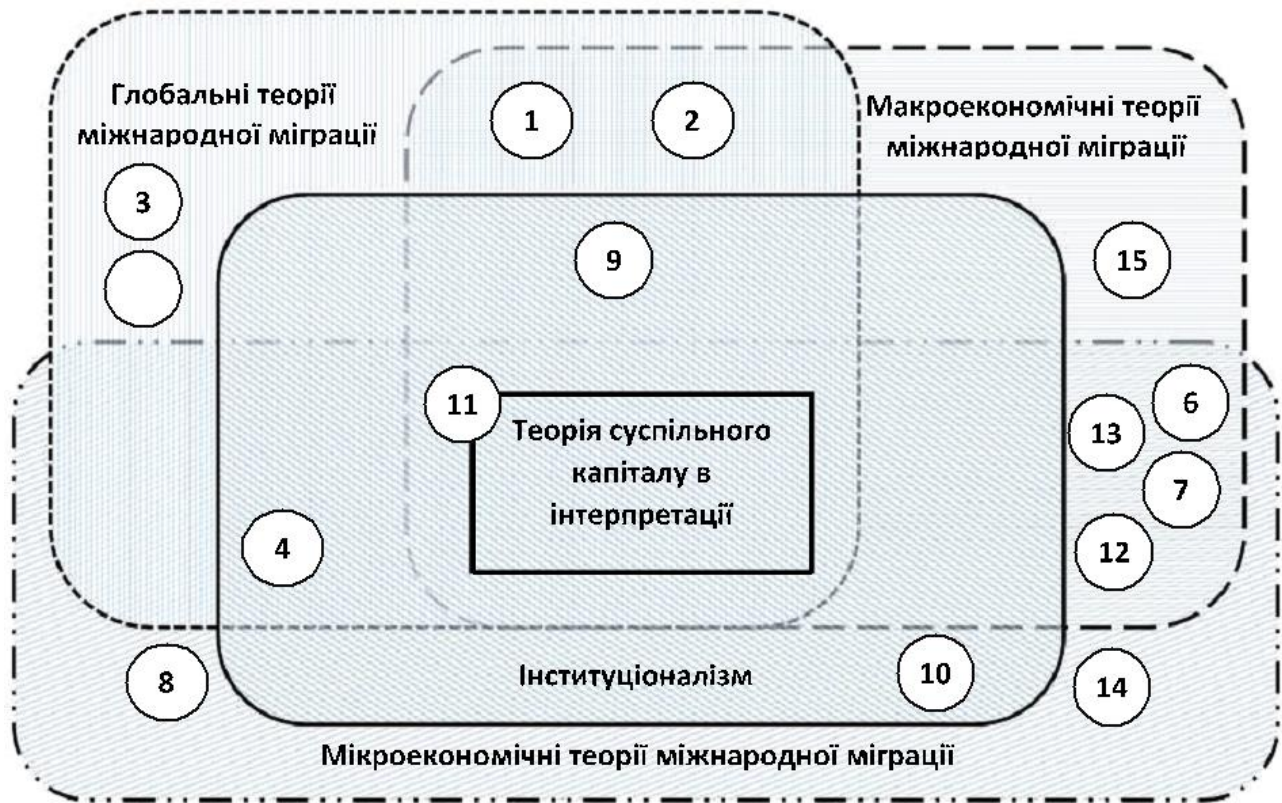
мігранти ведуть життя, яке охоплює різні країни, підтримуючи культурні, економічні та політичні зв'язки зі своєю країною походження.

Теорія кумулятивного причинно-наслідкового зв'язку «припускає, що сама міграція породжує соціальні та економічні зміни як у країнах походження, так і в країнах призначення, які можуть полегшити та заохотити подальшу міграцію» [34]. Наприклад, міграція деяких членів громади може підвищити дохід сімей, які залишилися, дозволяючи їм фінансувати міграцію додаткових членів сім'ї.

Теорія міграційних систем. Ця теорія розглядає міграцію як процес, що відбувається в ширшій системі взаємопов'язаних країн і на неї впливає. Ці системи характеризуються відносинами зворотного зв'язку, де на моделі міграції впливають і, у свою чергу, на економічні, соціальні та політичні відносини між країнами.

Кожна з цих теорій пропонує різну позицію для розуміння міжнародної міграції, і вони часто доповнюють один одного. На практиці кілька теорій можуть одночасно застосовуватися до складних і різноманітних явищ глобальної міграції.

За рівнем охоплення проблем, теорії міжнародної міграції можна умовно поділити на: 1) макроекономічні теорії, які основний акцент роблять на поясненні причин та наслідків міграції з огляду на макроекономічні та кон'юнктурні показники; 2) мікроекономічні; 3) глобальні, що пояснює рух мігрантів між країнами (рис.1.1). Глобальні теорії базуються на ідеї, що міжнародна міграція має свою закономірність у контексті глобалізованого середовища. Водночас, класифікація теорій міжнародної міграції у відповідності до зазначених категорій є відносною, оскільки розвиток та вдосконалення теоретичних поглядів на це явище відбувався через еволюцію економічних теорій і їхнє поєднання. Таким чином, аналізуючи зміст і ключові ідеї цих теорій у наукових джерелах, вони були визначені через їхню взаємодію між глобальними, макроекономічними та мікроекономічними підходами, а також через інституційну теорію (рис. 1.1).



Примітка: 1 – теорія світових систем, 2 – концепція залежного розвитку, 3 – концепція мобільного переходу, 4 – теорія «тяжіння-виштовхування», 5 – концепція «міжнародних міграційних систем», 6 – просторово-міграційний баланс, 7 – нова економічна теорія міграції, 8 – теорія економіки сімейної міграції, 9 – теорія інституційного підходу, 10 – мережева теорія, 11 – теорія суспільного капіталу в інтерпретації Д.С. Массея, 12 – модель Тодаро-Харріса, 13 – теорія сегментованого ринку праці, 14 – теорія людського капіталу, 15 – неореалізм

Рис. 1.1. Теорії міжнародної міграції

Примітка. Складено автором на основі [46].

Існуючі теорії внутрішньої динаміки міграційних процесів пояснюють розширення вже сформованих мереж мігрантів і міграційних систем, але загалом не можуть пояснити їх початкове вибіркове створення, різні траєкторії та подальший розпад. По-перше, зосереджуючись на мережах, теорії значною мірою оминають увагою кілька механізмів зворотного зв'язку, що сприяють міграції. По-друге, сучасні теорії неспроможні пояснити, чому ці ефекти часто не виникають. По-третє, центральний аргумент мережевих теорій в основному циркулярний, згідно з яким міграція триває нескінченно.

Значних досягнень у теорії міграції можна досягти шляхом застосування концепцій і теорій, розроблених у загальній соціальній теорії. Зокрема,

концепції, виведені з аналізу літератури про соціальний капітал, можуть бути успішно застосовані для розробки більш критичного погляду на позитивну та негативну роль соціального капіталу в міграційних процесах. Така перспектива допомагає зрівноважити однобічні позитивні погляди на роль соціального капіталу в мережевій міграції та формуванні міграційних систем. Це може заповнити суттєву прогалину в розумінні факторів, які можуть сприяти розпаду міграційних мереж і міграційних систем.

1.2. Сутність міграційних процесів та етапи становлення

Розвиток міграційних процесів можна розглядати як низку етапів розвитку, що відображають зміни в суспільному, економічному, політичному та технологічному контекстах. Міжнародна міграція відіграє глобальну роль, оскільки її вплив поширюється на кожну країну, охоплюючи всі аспекти людського життя. Це явище вимагає всебічного підходу у дослідженні, оскільки переміщення людей також передбачає переміщення їхніх культурних звичаїв, ідентичності та ідеологій. Мігранти вносять зміни у демографічні структури країн та впливають на економічний розвиток. Виділяють чотири основних підходи до розуміння міграції (рис. 1.2).

Розглядаючи міжнародну міграцію, не можна ігнорувати її багатогранний вплив. Культурний обмін, що відбувається під час міграції, збагачує суспільства, привносячи нові елементи в мистецтво, кулінарію, мову та інші сфери життя. З іншого боку, міграція може призвести до соціальних викликів, таких як інтеграція мігрантів та управління мультикультурністю. Економічно, мігранти вносять важливий вклад, часто заповнюючи вакантні робочі місця, стимулюючи інновації та підтримуючи економічне зростання, особливо в країнах із старіючим населенням. Проте, вони також можуть створювати навантаження на соціальні системи та ринок праці, якщо не будуть ефективно інтегровані.



Рис. 1.2. Підходи до трактування терміну «міграція»

Таким чином, вивчення міжнародної міграції вимагає глибокого розуміння та врахування її комплексних наслідків на місцеві та глобальні рівні, включаючи соціальні, культурні, економічні та політичні аспекти (рис. 1.3).



Рис. 1.3. Мультидисциплінарний підхід до міграції

Примітка. Складено автором на основі [24].

Незважаючи на те, що міграція є складним і динамічним явищем, її еволюцію загалом можна розділити на такі основні етапи:

- Досучасна міграція (до 19 століття). Стародавні та середньовічні міграції: ранні людські міграції, такі як переміщення *Homo sapiens* з Африки, поширення аграрних громад і переміщення народів у класичний та середньовічний періоди, включаючи міграцію племен та створення імперій. Міграції були здебільшого викликані пошуком родючої землі, джерел води, кліматичними змінами, а пізніше торгівлею, релігійними паломництвами та завоюваннями [21].

- Промислова революція та колоніальна міграція (19 століття) включає декілька періодів до яких віднесено:

- 1) Індустріалізація: Промислова революція принесла значні економічні зміни, що призвело до міграції з села в місто всередині країни.

- 2) Колоніальна експансія: європейський колоніалізм призвів до значних міжконтинентальних міграцій, як добровільних, так і вимушених (включаючи трансатлантичну работоргівлю).

- 3) Удосконалення транспорту: удосконалення транспорту, наприклад пароплавів і залізниць, сприяло міграції на великі відстані.

- Після Другої світової війни та деколонізація (середина 20 століття):

- 1) Деколонізація: кінець колоніальних імперій призвів до значних переміщень населення, включаючи повернення колоністів і переміщення людей у межах нових незалежних країн.

- 2) Економічні можливості та нестача робочої сили: післявоєнне економічне зростання в розвинених країнах призвело до нестачі робочої сили, залучаючи працівників-мігрантів із менш розвинених регіонів [30].

- Глобалізація та сучасна міграція (з кінця 20 століття до теперішнього часу):

- 1) Економічна глобалізація. Наприкінці 20-го століття економічний взаємозв'язок посилювався, що призвело до міграції з метою роботи та навчання, викликаній потребами світового ринку праці.

2) Політичні зміни: розпад радянського союзу, регіональні конфлікти та політична нестабільність у різних частинах світу спричинили значні міграційні потоки.

3) Технологічний прогрес: покращені комунікаційні та транспортні технології полегшили міграцію та підтримку транснаціональних зв'язків.

4) Посилення руху притулку та біженців: посилення політичних конфліктів і порушення прав людини призвели до того, що більше людей шукають притулку чи статусу біженця за кордоном.

- Тенденції 21 століття:

1) Посилення регулювання та безпеки: міграційна політика стала більш регульованою, зосереджена на безпеці та прикордонному контролі.

2) Зміна клімату та екологічна міграція: екологічні зміни та катастрофи все частіше стають рушійною силою міграції.

3) Транснаціоналізм і діаспорні спільноти: продовження розвитку глобальних діаспорних спільнот і транснаціональних ідентичностей.

4) Цифрове «кочівництво» та дистанційна робота: технологічний прогрес, що створює нові форми міграції для віддаленої роботи та способу життя цифрових «кочівників» [36].

На кожен етап розвитку міграції впливає складна взаємодія факторів, включаючи економічні умови, політичні події, технологічний прогрес і соціальну динаміку (табл. 1.2). Моделі та тенденції міграції продовжують розвиватися, відображаючи зміни в глобальному та регіональному контекстах.

В правовій та соціологічній літературі широко застосовуються різноманітні терміни для опису переміщення населення, такі як: «міграційне переміщення», «демографічний рух», «механічний пересування населення» тощо. До цієї категорії відносяться різні категорії людей, такі як трудові мігранти, нелегальні мігранти, студенти, що навчаються за кордоном, та інші. Міграцію викликають численні чинники: економічні, політичні, етнічні, культурні, кліматичні, природні та інші. В літературних джерелах існують різні методи класифікації цих факторів. Міграція зазвичай відбувається між країнами

з соціально-економічними чи політичними проблемами та країнами, що пропонують кращі умови життя з точки зору матеріального добробуту і соціального комфорту. До цієї групи відносяться, наприклад, європейські країни, які відкривають свої кордони для іноземців не тільки з гуманітарних міркувань, але й з метою вирішення власних проблем, таких як демографічні (наприклад, низька народжуваність та старіння населення, особливо актуальні на початку 21-го століття).

Таблиця 1.2

Етапи розвитку міграційних процесів

Етапи розвитку міграційних процесів	Характеристика етапів розвитку міграційних процесів
Перший етап (античний період)	Представлений міжрегіональними переміщеннями людей, більшою мірою примусовими вивезенням рабів до могутніх держав Стародавнього світу (Стародавнього Єгипту, Стародавньої Греції, Стародавнього Риму), а також колонізацією територій фінікійцями, греками, пізніше – римлянами
Другий етап (період Середньовіччя)	Охоплює період Середньовіччя, в межах якого основними формами міграції стали розвиток міст (головним чином в результаті торгівлі), а також військова міграція, що було обумовлено конфронтацією західноєвропейських держав та відповідними масштабними війнами
Третій етап (від початку Великих географічних відкриттів до початку промислової революції)	Представлений міграційними рухами масового характеру, що були спричинені Великими географічними відкриттями і формуванням капіталістичних відносин в Європі (кінець XV століття і до середини XIX століття)
Четвертий етап (кінець XIX ст. – до 1914 р.)	Характеризувався становленням монополістичного капіталізму. Збільшення міжконтинентальної міграції (міграційні потоки з європейських країн були направлені до США, Канади, Австралії)
П'ятий етап (1914-1945 рр.)	Виокремився між двома світовими війнами, відзначаючись скороченням міжконтинентальних міграційних потоків у роки Великої депресії 1929-1933 рр. та збільшенням міграційних потоків полонених та біженців у воєнні роки
Шостий етап (після Другої світової війни і до 1990-х років)	Утвердився після Другої світової війни і тривав до краху соціалістичної системи, характеризувався збільшенням міграційних потоків, які жорстко контролювалися високорозвиненими країнами світу
Сьомий етап (з 1990-х рр. XX ст. і донині)	Сучасний етап, відзначається процесами інтеграції ринків праці, збільшенням ролі інтелектуальної міграції, посиленням міждержавного регулювання

Примітка. Складено автором на основі [7].

Міграцію, переміщення людей з одного місця в інше, можна класифікувати на кілька основних типів на основі різних критеріїв, таких як мета, тривалість і географія.

Внутрішня міграція передбачає переміщення всередині країни з однієї території в іншу. Це може включати міграцію із села в місто (часто через економічні можливості в містах) або міграцію з міста в село (іноді через причини способу життя або виходу на пенсію).

Міжнародна міграція стосується переміщення людей через національні кордони. Її можна додатково класифікувати на:

- Еміграція: покинути свою країну, щоб жити в іншій.
- Імміграція: в'їзд у нову країну для проживання.

Економічна міграція – еміграція, викликана економічними причинами, як правило, коли люди переїжджають, щоб знайти роботу або вибрати певну кар'єру. Економічні мігранти можуть шукати вищу зарплату або більше можливостей для роботи.

Політична міграція стосується людей, які мігрують, щоб уникнути політичних переслідувань, конфлікту або нестабільності у своїй країні. До цієї категорії належать біженці та шукачі притулку [36].

Екологічна міграція – цей тип відбувається, коли люди переїжджають через екологічні причини, такі як стихійні лиха (землетруси, повені, урагани) або погіршення стану навколишнього середовища (наприклад, опустелювання).

Соціальна міграція передбачає переїзд з особистих причин, наприклад, приєднання до членів сім'ї, які вже мігрували (возз'єднання сім'ї) або для одруження.

Вимушена міграція стосується мігрантів, які переїжджають проти власної волі через зовнішні чинники, такі як війна, насильство, етнічні чистки або подібні екстремальні обставини.

Сезонна міграція – це тимчасова міграція, пов'язана з сезонною роботою, яка часто спостерігається в сільському господарстві, куди робітники переїжджають під час посіву або збору врожаю.

Міграція із села в місто є поширеною формою міграції, особливо в країнах, що розвиваються, передбачає переїзд із сільської місцевості до міста, часто в пошуках кращого рівня життя, освіти, охорони здоров'я та роботи [8].

Транснаціональна міграція включає мігрантів, які підтримують зв'язки через міжнародні кордони, осідаючи в новій країні, часто подорожуючи туди-сюди та надсилаючи грошові перекази додому.

Добровільна міграція – коли окремі особи або групи вирішують переїхати на основі власного вибору, а не зовнішніх сил.

Кожен тип міграції має свої унікальні причини, виклики та вплив як на джерело, так і на місце призначення. Розуміння цих типів дає змогу урядам, організаціям і політикам розробляти відповідні стратегії та політику для ефективного управління міграцією та задоволення потреб мігрантів.

Зростання чисельності населення в країнах, що розвиваються, зокрема в Північній Африці, а також конфлікти на Близькому Сході, значно впливають на збільшення міграційних потоків. Сучасні міжнародні міграційні процеси характеризуються як масштабні, глобальні та багатоаспектні, що динамічно впливають на оточуючий простір та на світові соціально-економічні процеси.

В управлінні міграцією на державному рівні виділяють такі принципи:

- Принцип вибірконості: цей принцип передбачає, що держава, регулюючи міграційні потоки, орієнтується на потреби в певних професіях, спрямовуючи мігрантів у ці сфери.
- Принцип соціальної справедливості: цей принцип полягає у забезпеченні прав мігрантів як членів суспільства, незважаючи на їхнє громадянство. Порушення цього принципу може викликати соціальні напруження та протести серед корінного населення.
- Принцип громадянської рівноправності, тобто забезпечення прав та законних інтересів усіх громадян, незалежно від способу набуття громадянства або місця проживання.
- Принцип безпеки, зокрема забезпечення національної безпеки держав, особливо тих, що активно приймають мігрантів, оскільки не контрольовані

міграційні потоки можуть становити загрозу (наприклад, зростання злочинності, демографічні зміни, безробіття).

- Принцип науковості передбачає розробку і реалізацію міграційної політики на основі наукових досліджень, досвіду інших країн, наукових концепцій і нормативних актів.

- Принцип законності. Основою для будь-яких правовідносин у міграційній сфері, незалежно від учасників, є строге дотримання правових норм та міжнародних договорів, ратифікованих державою. Важливим завданням держави є забезпечення справедливого розподілу повноважень у міграційній сфері між різними державними структурами, враховуючи їхні компетенції та завдання. Незважаючи на існуючу обширну нормативно-правову базу, проблеми правового регулювання міграційної системи залишаються актуальними, оскільки вони мають вирішувати питання соціально-економічного, демографічного та культурного розвитку країни [34].

Означені принципи є фундаментом для розвитку ефективної та збалансованої міграційної політики.

У контексті регулювання міграції, кожна країна формує свою політику, виходячи з власних інтересів. Наприклад, європейським країнам потрібно подолати «кризу солідарності» для ефективного вирішення міграційних питань. Міграційні процеси впливають на етнічний та конфесійний склад ринків праці, стаючи як джерелом економічного розвитку, так і причиною соціальних конфліктів. З одного боку, міграція може зменшувати дефіцит робочої сили, підвищувати попит на товари та послуги, знижувати вартість праці, що сприяє збільшенню конкурентоспроможності продукції. З іншого боку, міграція може викликати зниження зарплат, відтік коштів з економіки приймаючої країни, культурні зміни, що відповідно потребує адаптації соціальних та економічних систем. Приймаючі країни можуть зіткнутися з викликами, пов'язаними з інтеграцією мігрантів у суспільство, включаючи забезпечення доступу до освіти, охорони здоров'я та соціального забезпечення. Крім того, існує ризик соціальної напруженості та несприйняття, особливо у випадку швидкого або

великомасштабного припливу мігрантів.

Таким чином, міграція має складний характер з різноманітними економічними, соціальними та культурними наслідками як для приймаючих країн, так і для країн походження мігрантів, що вимагає виваженої політики та міжнародної співпраці для забезпечення позитивного впливу міграції на глобальну економіку та суспільство.

1.3. Інституційні аспекти регулювання міжнародної міграції

У грудні 2018 року в Марракеші 164 країни прийняли Глобальний договір про безпечну, упорядковану та законну міграцію під егідою ООН (ООН). Відзначення цього досягнення в поєднанні з загостренням політичних суперечок, що його оточували, ілюструє ступінь, до якої глобальне управління міграцією є водночас надзвичайно актуальним питанням у міжнародних справах і викликає запеклі суперечки. У той час як ООН наполягає на тому, що Договір повністю поважає суверенітет держав, уряди в цьому менш переконані, і багато з них протягом тривалого часу чинили опір втручання міжнародних і міжурядових організацій у питання міграції, яке вони сприймають як виклик своєму праву керувати країною.

Однак насправді управління глобальною міграцією є набагато складнішим, ніж передбачає це, очевидно, бінарне протиставлення між державами та ООН. Це калейдоскоп інституцій та конфігурацій, мережа складних відносин, у яких держави пов'язані з іншими державами, міграційними посередниками, ринками та суб'єктами приватного бізнесу, міжнародними організаціями, мережами мігрантів та групами громадянського суспільства.

Спочатку розглянемо процес, який спонукає до вивчення міграційної політики. З 1990-х років «були докладені безпрецедентні зусилля для контролю за переміщенням людей через державні кордони. Незважаючи на це, кількість мігрантів зростає безпрецедентною швидкістю до такої міри, що тепер це

глобальне явище. Огороджений кордон між Мексикою та Сполученими Штатами, військове патрулювання Гібралтарської протоки, біометричні візи, бази даних для заявок шукачів притулку, екстерналізація прикордонного контролю з країн прибуття до країн транзиту та країн походження, табори для нелегальних іммігрантів у бідних країнах. У той же час міжнародна міграція продовжує зростати» [21].

Регулювання міграційних процесів є важливим з кількох причин, і зазвичай воно відбувається на різних рівнях, від місцевого до міжнародного.

- підтримка порядку та безпеки. Регулювання допомагає підтримувати порядок, гарантуючи, що міграція відбувається безпечно, упорядковано та законно. Це допомагає запобігти нелегальній імміграції, торгівлі людьми та контрабанді;

- економічна стабільність. Належне регулювання гарантує, що приплив мігрантів не порушить економіку приймаючої країни. Це допомагає збалансувати ринок праці, запобігаючи надмірній конкуренції за робочі місця та забезпечуючи відповідність навичок мігрантів потребам ринку;

- соціальна інтеграція. Регулювання сприяє інтеграції мігрантів у приймаюче суспільство, сприяючи соціальній єдності та уникаючи культурної чи соціальної напруги;

- захист прав гарантує, що права мігрантів поважаються та що вони мають доступ до необхідних послуг, таких як охорона здоров'я та освіта, що є життєво важливим для людської гідності та соціальної справедливості;

- вирішення демографічних проблем. У країнах із скороченням населення регульована міграція може допомогти вирішити демографічні проблеми шляхом залучення молодшої або кваліфікованої робочої сили;

- національна безпека. Регулювання допомагає у процесах скринінгу та перевірки, щоб гарантувати, що особи, які в'їжджають до країни, не становлять загрози безпеці.

Рівні регулювання міграції можуть бути: міжнародний, регіональний, національний і локальний. Міжнародний рівень охоплює міжнародні угоди та

конвенції (це договори та угоди, які регулюють поведження та права мігрантів, біженців та шукачів притулку) та глобальні організації, такі органи, як Організація Об'єднаних Націй (ООН) і Міжнародна організація з міграції (МОМ), працюють на цьому рівні, створюючи рамки та керівні принципи.

Регіональний рівень представлений наступними інституціями:

- регіональні альянси та угоди, прикладами є Шенгенська зона Європейського Союзу, яка регулює міграцію між державами-членами;
- регіональні органи та комісії, організації працюють над проблемами міграції, характерними для їхніх географічних регіонів [49].

До національного рівня віднесено:

- національні закони та політика. Окремі країни розробляють власні імміграційні закони та політику, визначаючи, хто може в'їжджати, залишатися та працювати на їхній території;
- прикордонний контроль і правоохоронні органи. Національні агентства забезпечують дотримання імміграційних законів, контролюють прикордонний контроль і керують процесами надання притулку [37].

Локальний рівень охоплює:

- політика місцевого самоврядування: органи місцевого самоврядування відіграють певну роль в інтеграції мігрантів у громади, наданні послуг та забезпеченні їх добробуту;
- залучення громад полягає у тому, що залучаються місцеві громади до процесів прийняття рішень щодо міграції та інтеграції [3].

Систематизація інструментів регулювання міжнародної міграції подана у табл. 1.3.

Міжнародна міграція регулюється різними міжнародними документами та угодами, які забезпечують рамки та керівні принципи для забезпечення безпечної, упорядкованої та законної міграції. Ці документи стосуються низки питань, від прав мігрантів і біженців до обов'язків держав щодо управління міграцією.

Таблиця 1.3

Інструменти регулювання міжнародної міграції в умовах глобалізації

Групи важелів	Специфіка використання важелів в умовах глобалізації
Економічні	Враховується вирівнювання цін на товари і фактори виробництва, гармонізація економічних циклів, поглиблення соціально-економічної конвергенції у масштабах глобального простору та регіонів світу й ін.
Фінансові	Враховується формування глобальних систем переказів фінансових коштів, кон'юнктура світового банківського сектору, валютні аспекти руху капіталу тощо
Правові	Враховуються міжнародно-правові стандарти, тенденції глобальної уніфікації інститутів, світові закономірності зміни правового бачення МТМ та ін.
Адміністративні	Враховується поширення світового досвіду адміністративного забезпечення соціальних процесів
Соціальні	Враховується глобальна мультикультурність, вплив глобальних засобів масової інформації, міжнародна діяльність громадських організацій, поширення соціальних стандартів тощо
Інформаційні	Враховується вплив глобальних засобів масової інформації, у тому числі інформаційних мереж, передача інформації у межах співтовариств мігрантів, поширення стандартів інформування та ін.

Примітка. Складено автором на основі [14].

Деякі з ключових міжнародних документів включають:

1) Загальна декларація прав людини (1948 р.): хоча ця декларація не присвячена конкретно міграції, вона встановлює фундаментальні права людини, які застосовуються до всіх людей, включаючи мігрантів, такі як право на свободу пересування та право шукати притулку від переслідувань;

2) Міжнародна конвенція про захист прав усіх трудящих-мігрантів та членів їхніх сімей (1990): Ця конвенція встановлює права людини трудящих-мігрантів та їхніх сімей і наголошує на необхідності поваги, захисту та виконання цих прав;

3) Конвенція про біженців 1951 року та Протокол до неї 1967 року: ці

документи визначають, хто є біженцем, їхні права та юридичні зобов'язання держав щодо їх захисту. Вони мають вирішальне значення в міжнародно-правовій базі захисту біженців;

4) Глобальний договір про безпечну, упорядковану та законну міграцію (GCM, 2018): перша міжурядова угода, підготовлена під егідою ООН, яка охоплює всі аспекти міжнародної міграції в цілісній та комплексній формі;

5) Глобальний договір про біженців (2018): рамки для більш передбачуваного та справедливого розподілу відповідальності, визнаючи, що сталого вирішення ситуацій біженців неможливо досягти без міжнародного співробітництва;

6) Конвенції Міжнародної організації праці (МОП): Кілька конвенцій, наприклад Конвенція про трудову міграцію (№ 97) і Конвенція про трудящих-мігрантів (додаткові положення) (№ 143), зосереджені на захисті прав працюючих-мігрантів;

7) Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (CEDAW) і Конвенція про права дитини (CRC): ці документи, хоча і не зосереджені конкретно на міграції, містять положення, важливі для захисту жінок-мігрантів і дітей;

8) Міжнародна конвенція про ліквідацію всіх форм расової дискримінації (МКЛРД): ця конвенція важлива для боротьби з дискримінацією, з якою можуть стикатися мігранти;

9) Регіональні угоди: різні регіональні угоди та рамки також відіграють важливу роль у регулюванні міграції, наприклад, Шенгенська угода в Європі та Рамкова програма міграційної політики Африканського Союзу для Африки.

Означені міжнародні документи разом встановлюють норми та стандарти поведінки з мігрантами та біженцями, спрямовані на захист їхніх прав, сприяння міжнародній співпраці та забезпечення того, щоб міграція відбувалася безпечними та законними каналами. Держави заохочуються включити ці міжнародні стандарти у свої національні правові рамки та політику для ефективного управління міграцією.

Висновки до розділу 1

Міжнародні міграційні процеси є важливим фактором глобалізації, впливаючи на економічні, соціальні та культурні аспекти сучасного світу. Вони сприяють економічному зростанню та культурному обміну між країнами, надають можливості для особистісного зростання та підвищення якості життя мігрантів.

З економічної точки зору, міграція сприяє розподілу робочої сили, збалансуванню ринків праці, а також підвищенню продуктивності та інноваційності. Грошові перекази мігрантів часто відіграють ключову роль у підтримці економік країн походження, тоді як приймаючі країни отримують вигоду від доповнення своєї робочої сили. Соціально, міжнародна міграція сприяє культурному обміну та збагаченню, розширює можливості для освіти та особистісного розвитку. Водночас, вона ставить перед суспільством виклики, пов'язані з інтеграцією, соціальною когезією та управлінням культурними різницями. На політичному рівні, міграція вимагає розробки та впровадження ефективних міграційних політик, що забезпечують права та захист мігрантів, а також враховують інтереси країн прийому та походження. Це вимагає міжнародної співпраці та діалогу для розробки балансованих рішень, які враховують різноманітність інтересів та потреб.

Міграційна політика повинна враховувати комплексний підхід до вирішення проблем, пов'язаних із міграцією, балансуючи між соціальною справедливістю, економічними інтересами та культурною інтеграцією. Важливою є розробка гнучких та адаптивних стратегій, які дозволять вирішити демографічні проблеми та забезпечити соціальну стабільність, одночасно сприяючи економічному розвитку та збереженню культурної ідентичності.

Ефективне регулювання міграції – це складна, багаторівнева робота, яка потребує співпраці та координації між різними рівнями та зацікавленими сторонами. Це важливо для балансу між перевагами міграції та необхідністю захисту інтересів приймаючих громад і самих мігрантів. Належне регулювання

забезпечує позитивний внесок міграції в економічне зростання, культурне збагачення та глобальний розвиток.

У загальному, міжнародні міграційні процеси мають багатогранний характер і вимагають уважного та збалансованого підходу, щоб максимально реалізувати їх потенціал для позитивного впливу на глобальний розвиток. Важливо забезпечити, щоб ці процеси сприяли стійкому розвитку, соціальній справедливості та гармонійній інтеграції на всіх рівнях суспільства.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ СУЧАСНИХ ТЕНДЕНЦІЙ МІЖНАРОДНОЇ МІГРАЦІЇ

2.1. Моніторинг міжнародних міграційних процесів

Міграція – це проблема, яка охоплює весь світ і символізує новий баланс сил, створений міжнародною системою після закінчення холодної війни. Більше не існує лише кількох «міграційних пар між країнами-відправниками та приймаючими країнами, пов'язаними спільною історичною чи колоніальною спадщиною, такими як Франція та Північна Африка, Німеччина та Туреччина, Сполучені Штати та Мексика» [9]. Міграційні потоки стали більш різноманітними, проходячи більш складні та різноманітні маршрути. Деякі країни Європи перетворилися з еміграційних на імміграційні (Португалія, Іспанія, Італія, Греція, Ірландія). Далі на південь інші регіони стали транзитними пунктами, водночас залишаючись великими джерелами еміграції.

Протягом останніх декількох десятиліть, однією з визначних змін, які вплинули на економічно розвинені країни, став потік мільйонів іммігрантів, переважно з регіонів Латинської Америки, Африки та Східної Європи. У сучасному світі ми спостерігаємо формування полікультурних суспільств, де значна кількість громадян має закордонне походження. Це вносить безліч переваг, але також створює виклики для ринку праці, соціальної інфраструктури, а також систем освіти і охорони здоров'я. Успішна інтеграційна політика вимагає детального аналізу участі мігрантів у житті суспільства та виявлення характерних особливостей адаптації різних поколінь іммігрантів.

Найбільше міжнародних мігрантів у Європі та Азії. За оцінками, у 2020 році в Європі проживало 86,7 мільйона міжнародних мігрантів, а в Азії – 85,6 мільйона. За даними МОМ, кількість міжнародних мігрантів, які проживають у цих двох регіонах, постійно зростає з 2005 року [68].

У Латинській Америці та Карибському регіоні кількість міжнародних мігрантів зростає найшвидше. З 2005 року кількість міжнародних мігрантів у

регіоні зроста приблизно вдвічі (рис. 2.1).

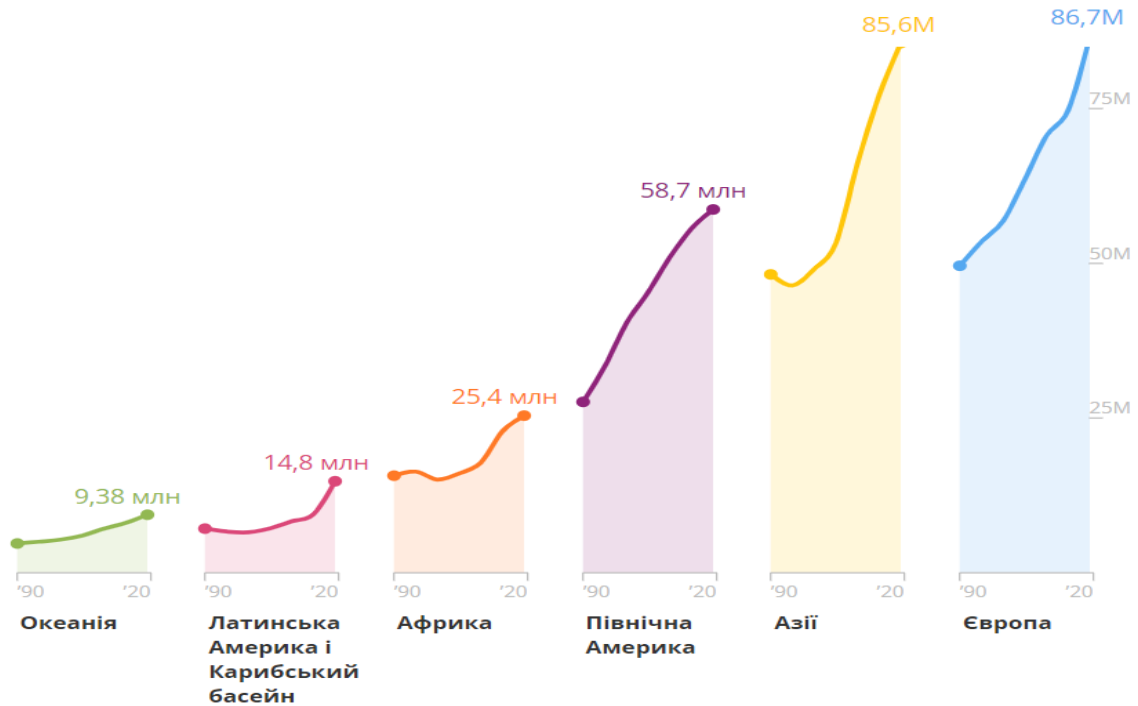


Рис. 2.1. Динаміка міжнародної міграції у регіонах

Примітка. Складено автором на основі [55].

Міжнародні мігранти становлять більшу частку населення Океанії, ніж будь-який інший регіон. У 2020 році 21,4% усіх жителів Океанії, яка включає Австралію, Нову Зеландію та різні острівні країни й території Тихого океану, були міжнародними мігрантами. Північна Америка займає друге місце після Океанії, де мігранти становлять 15,7% населення. В Європі мігранти становлять 11,6% населення. У всіх інших регіонах світу вони становлять 2,3% або менше населення [57].

Однак, використовуючи інші регіональні групи, Океанія може бути перевершена. Наприклад, у країнах Ради співробітництва Перської затоки – Бахреїні, Кувейті, Омані, Катарі, Саудівській Аравії та Об'єднаних Арабських Еміратах – за даними ООН, більше половини (52,7%) постійного населення є міжнародними мігрантами.

З майже 51 мільйоном мігрантів у 2020 році США лідирують у світі за цим показником із великим відривом. Німеччина має наступне місце за чисельністю такого населення з приблизно 15,8 мільйонами мігрантів, за нею йде Саудівська

Аравія з 13,5 мільйонами. (Що стосується США, ООН зараховує деяких людей, які живуть у 50 штатах чи окрузі Колумбія, до міжнародних мігрантів, навіть якщо вони народилися в Пуерто-Ріко чи інших територіях США; ті, хто народився в Пуерто-Ріко та інших територіях США, є громадянами США за народженням) [57].

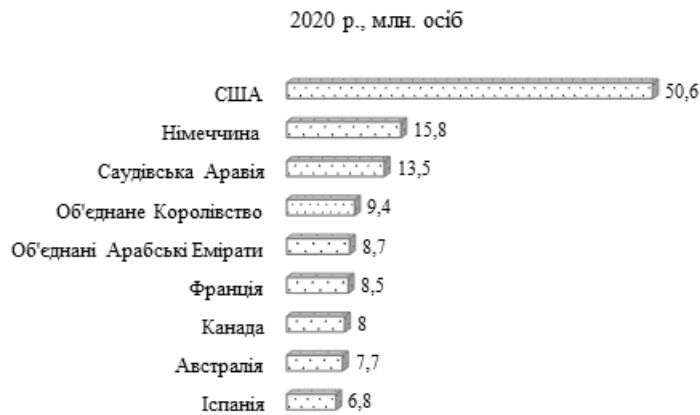


Рис. 2.2. Кількість міжнародних мігрантів на країну

Примітка. Складено автором на основі [57].

Країни, які мають найбільшу кількість міжнародних мігрантів, як правило, не є тими самими країнами, де міжнародні мігранти складають найбільшу частку населення. Зокрема, у той час як у США більше мігрантів, ніж у будь-якій іншій країні, мігранти становлять лише близько 15,1% населення США – це менша частка, ніж у 24 країнах чи територіях із загальним населенням щонайменше 1 мільйон.

На Близький Схід припадає більшість із 10 найбільших країн, якщо дивитися на частку мігрантів у населенні. У 2020 році 93,9% усіх людей, які проживали в Об'єднаних Арабських Еміратах, були міжнародними мігрантами, за ними йшли 80,6% людей у Катарі та 71,3% людей у Кувейті (рис. 2.3). Серед інших країн Близького Сходу в першу десятку входять Бахрейн, Оман, Саудівська Аравія, Йорданія та Ліван [57].

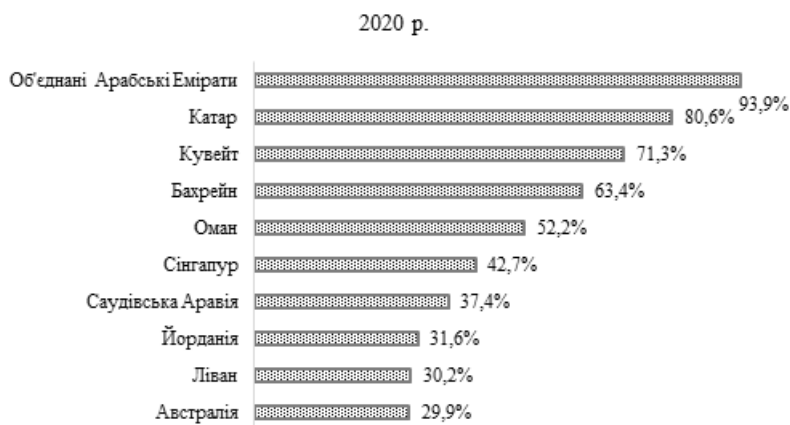


Рис. 2.3. Відсоткове співвідношення міжнародних мігрантів

Примітка. Складено автором на основі [57].

Наявні дані відображають загальне збільшення грошових переказів за останні десятиліття з 126 мільярдів доларів США у 2000 році до 702 мільярдів доларів США у 2020 році. Незважаючи на прогнози щодо значного скорочення міжнародних грошових переказів через COVID-19, у 2020 році спостерігалось лише незначне падіння (2,4%) порівняно за 2019 рік.

Міжнародні грошові перекази – це грошові перекази або перекази в натуральній формі, які здійснюють мігранти безпосередньо сім'ям або громадам у їхніх країнах походження.

Світовий банк збирає глобальні дані про міжнародні грошові перекази, незважаючи на безліч прогалин у даних, відмінностей у визначеннях і методологічних проблем у складанні точної статистики. Однак його дані не охоплюють незареєстрованих потоків через офіційні чи неофіційні канали, і тому фактичний обсяг глобальних грошових переказів, ймовірно, буде більшим за наявні оцінки.

У 2020 році Індія, Китай, Мексика, Філіппіни та Єгипет були (у порядку спадання) першими п'ятіркою країн-одержувачів грошових переказів, хоча Індія та Китай були значно вище решти, із загальним обсягом вхідних грошових переказів, що перевищив 83 млрд доларів США та 59 млрд доларів відповідно.

Країни з високим рівнем доходу майже завжди є основним джерелом грошових переказів. Десятиліттями Сполучені Штати незмінно були країною з

найбільшим надсиленням грошових переказів із загальним відтоком 68 мільярдів доларів у 2020 році, за ними йдуть Об'єднані Арабські Емірати (43,2 мільярда доларів), Саудівська Аравія (34,6 мільярда доларів), Швейцарія (27,96 мільярда доларів), і Німеччина (22 мільярди доларів) (рис. 2.4) [57].

З 2010 року Індія є найбільшим отримувачем грошових переказів у світі. Грошові перекази до Індії зросли з 53 мільярдів доларів у 2010 році до 89 мільярдів доларів у 2021 році. З 1990 року США є найбільшою країною-відправником грошових переказів. У 2021 році міжнародні мігранти, які проживають у США, надіслали по всьому світу грошові перекази на суму 73 мільярди доларів.

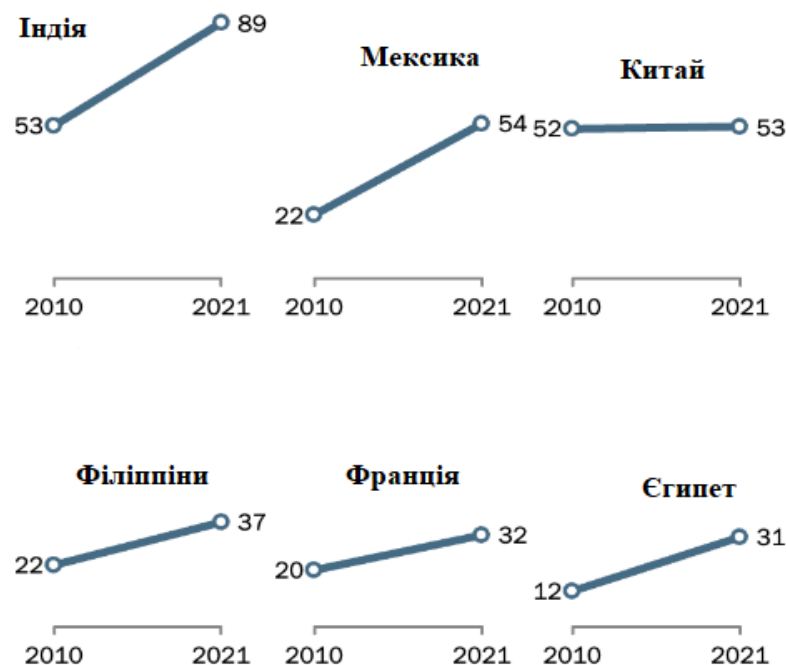


Рис. 2.4. Надходження грошових переказів у країни, дол. США

Примітка. Складено автором на основі [57].

У 2022 році країни ОЕСР відзначили рекордний приплив нових постійних мігрантів, досягнувши позначки у 6,1 млн осіб (рис. 2.5). Це число перевищує показники попереднього року на 26% і є на 14% більшим, ніж у 2019 році. Основними причинами такого зростання стали збільшення гуманітарної та трудової міграції, за винятком українських біженців, що отримують тимчасовий

захист і не включені у ці дані. При цьому, в ряді країн ОЕСР, таких як Канада, Нова Зеландія, а також в декількох європейських державах, включаючи Бельгію, Данію, Фінляндію, Францію, Ірландію, Люксембург, Нідерланди, Іспанію, Швейцарію та Великобританію, рівень постійної міграції виявився найвищим за останні 15 років.

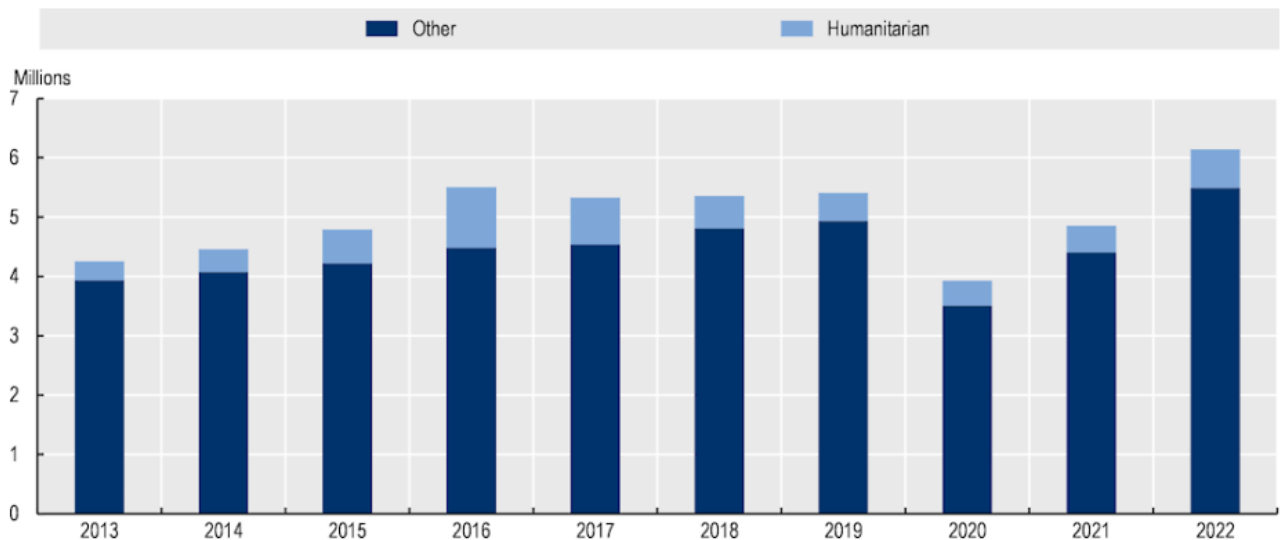


Рис. 2.5. Міграція постійного типу до ОЕСР

Примітка. Складено автором на основі [55].

У країнах ОЕСР найбільшу частку постійної міграції у 2022 році склала сімейна міграція, яка становила близько 40% від усіх міграційних випадків. Таке зростання було зумовлене переважно супроводом родин трудових мігрантів. Що стосується свободи пересування в рамках ЄС/ЄАВТ та між Австралією та Новою Зеландією, то ці показники залишалися нижчими від показників 2019 року, становлячи трохи більше ніж 1,1 мільйона. На червень 2023 року, приблизно 4,7 мільйона українців було переміщено у країни ОЕСР [55]. Найбільшу кількість біженців прийняли Німеччина, Польща та США, тоді як відносно їх населення найбільше біженців прийняли Естонія, Чехія та Литва. Тимчасова трудова міграція до цих країн перевищила рівень до пандемії. В ОЕСР (за винятком Польщі) було видано понад 2,4 мільйона робочих дозволів та авторизацій, що на 77% більше, ніж минулого року. У Польщі ж зареєстровано близько 2 мільйонів запитів на різні типи робочих дозволів, включаючи їх продовження, що також є рекордним показником. Хоча прибуття корпоративних переселенців та

працюючих відпочиваючих залишалося нижчим за допандемічний рівень, кількість сезонних працівників та інших тимчасових мігрантів у 2022 році перевищила показники 2019 року.

У 2021 році в рамках ЄС/ЄАВТ було відправлено на роботу 3,6 мільйона осіб, з яких 2,1 мільйона були відряджені відповідно до статті 12, що на 9% менше порівняно з 2020 роком. В 2022 році число міжнародних студентів, яким були видані дозволи на проживання у вищих навчальних закладах країн ОЕСР, досягло приблизно 1,9 мільйона. Це на 42% більше, ніж у 2021 році, на 24% більше, ніж у 2019 році, ставши найбільшою кількістю за всю історію спостережень [55]. У 2020 році в ОЕСР навчалися близько 4,3 мільйона іноземних студентів. Також у 2022 році спостерігалось майже подвоєння кількості нових заявників на отримання притулку в країнах ОЕСР порівняно з минулим роком, сягнувши понад 2 мільйони, що є найвищим показником в історії. Значний внесок у цей сплеск зробили Сполучені Штати, де було подано понад 700 000 заявок у 2022 році. В ОЕСР основними країнами походження біженців були Венесуела, Куба, Афганістан, Нікарагуа та Сирія. Крім того, гуманітарна госпіталізація зазнала різкого зростання: у 2022 році 625 000 осіб отримали захист у країнах ОЕСР, ставши найвищим річним показником з 2017 року.

В 2022 році чисельність людей, що проживали в країнах ОЕСР і народжених за її межами, сягнула 145 мільйонів, що на 25% більше, ніж десять років тому. Частка іноземців у загальній чисельності населення країн ОЕСР зросла до 10,6%, у порівнянні з 8,9% у 2012 році. Індія, обігнавши Китай у 2020 році, залишилася лідером серед країн походження нових мігрантів у країні ОЕСР у 2021 році та, згідно з попередніми даними, у 2022 році [55]. За попередніми оцінками, у 2022 році рекордна кількість осіб – 2,8 мільйона – отримала громадянство в країнах ОЕСР. Серед них понад 100 000 громадян Сирії у 2021 році отримали громадянство країни перебування. Канада зробила значний внесок у це зростання, надавши громадянство 375 000 особам у 2022 році, що на 174% більше, ніж у 2021 році і на 50% більше, ніж у 2019 році.

Виходячи з даних міжнародних організацій більшість трудових мігрантів зайнято у сфері послуг – 66,2%; 26,7% працюють у промисловому секторі; 7,1% – у сільському господарстві. Через зростання тривалості життя та старіння населення в розвинених країнах збільшується потреба у фахівцях середньої кваліфікації у сфері охорони здоров'я (медсестри, санітари, фельдшери, лаборанти), а також домашнього догляду за людьми похилого віку (доглядальниці), що багато в чому пояснює те, що майже 80% жінок-мігрантів працюють у сфері послуг. Ця тенденція лише посилюватиметься: за прогнозом ООН, до 2050 р. очікувана тривалість життя в державах Європи та Північної Америки зросте з нинішніх 77,2 років до 83,8 років, при цьому частка працездатного населення в Європейському союзі скоротиться на 37 млн. осіб. Можна зробити висновок про те, що ефективне функціонування деяких соціально-економічних сфер у розвинених країнах вже зараз безпосередньо залежить від праці мігрантів, і тенденція до збільшення частки іноземної робочої сили у структурі ринку праці цих країн лише зростатиме.

Відсутність безпеки також відіграє велику роль у стимулюванні глобальної міграції та переміщення. Майже 35 мільйонів мігрантів були біженцями або шукачами притулку, а ще 55 мільйонів були внутрішньо переміщеними особами. Біженці з Сирії, Афганістану, Південного Судану, М'янми та Демократичної Республіки Конго складають більше половини світового населення біженців. Однак, оскільки економічні труднощі посилюють продовольчу та енергетичну кризи, кількість конфліктів, ймовірно, зросте, стимулюючи нові потоки міграції, пов'язаної з безпекою.

Цей імміграційний тренд має глибокий вплив на демографічну структуру та культурний ландшафт приймаючих країн. З одного боку, іммігранти часто вносять значний вклад у економіку, заповнюючи ніші на ринку праці, підвищуючи інноваційну активність і культурне різноманіття. З іншого боку, суспільства стикаються з викликами, пов'язаними з інтеграцією нових мешканців, особливо в сферах соціального забезпечення, освіти та здоров'я. Ефективна інтеграція вимагає від держави забезпечення доступу до якісних

освітніх і медичних послуг, а також розвитку соціальних програм, які сприяють залученню мігрантів до економічного і культурного життя країни. Також важливо враховувати специфічні потреби різних поколінь іммігрантів, оскільки процес адаптації може значно відрізнятись для представників різних вікових груп. Оптимальне управління міграційними процесами може стати важливим інструментом забезпечення гармонійного розвитку суспільства, зміцнення економіки та створення більш інклюзивної та різноманітної культури.

2.2. Соціальні та культурні наслідки міжнародної міграції

Міжнародна міграція, переміщення людей через міжнародні кордони, має глибокі соціальні та культурні наслідки як для країн, які вони залишають (країни джерела), так і для країн, до яких вони переїжджають (країни призначення).

Культурна дифузія під час міжнародної міграції є складним і динамічним процесом, результатом якого є поширення та обмін культурними елементами між мігруючим населенням і приймаючим суспільством. Це явище можна спостерігати в різних аспектах, таких як мова, їжа, музика, одяг, релігійні практики та соціальні норми. Механізми та наслідки культурної дифузії через міжнародну міграцію є багатограними, і їх можна зрозуміти через кілька ключових аспектів:

- контакти та взаємодія: коли мігранти приїжджають у нову країну, вони приносять із собою свої культурні практики, вірування та традиції. Взаємодія між мігрантами та приймаючою громадою є основним каталізатором культурного поширення. Ця взаємодія може відбуватися на робочих місцях, у школах, у районах, а також через соціальні та громадські заходи;

- адаптація та інтеграція: мігранти часто адаптуються до культури приймаючої країни, зберігаючи при цьому певні аспекти власної культури. Цей процес інтеграції може призвести до змішування культур, коли елементи культури мігрантів стають частиною ширшого культурного ландшафту

приймаючої країни. Наприклад, мігранти можуть прийняти мову нової країни, продовжуючи розмовляти рідною мовою вдома;

- культурний обмін. Культурне поширення не є одностороннім процесом, а передбачає обмін. У той час як мігранти сприймають аспекти культури приймаючої країни, вони також вносять свої власні культурні елементи. Цей обмін збагачує культурне розмаїття приймаючого суспільства, як видно з популярності різних міжнародних кухонь, музики та фестивалів, які походять від культур іммігрантів;

- формування мультикультурних суспільств: з часом безперервний потік різних груп мігрантів може перетворити суспільство на мультикультурне. У таких суспільствах багато культур співіснують і взаємодіють одна з одною, що часто призводить до більш інклюзивного та різноманітного культурного середовища;

- медіа та технології. У сучасному світі медіа та технології відіграють значну роль у культурному розповсюдженні. Мігранти можуть підтримувати зв'язки зі своїми рідними країнами за допомогою цифрового зв'язку, тим самим сприяючи постійному обміну культурними ідеями та практиками. Крім того, репрезентація культур мігрантів у засобах масової інформації може впливати на сприйняття та культурні практики як мігрантів, так і приймаючих спільнот;

- глобалізація та транснаціоналізм. Процес глобалізації, що характеризується посиленням глобальних зв'язків та економічної інтеграції, прискорив культурне поширення. Мігранти часто беруть участь у транснаціональних практиках, зберігаючи міцні зв'язки зі своєю країною походження, одночасно інтегруючись у приймаюче суспільство, що призводить до більш плавного та динамічного обміну культурними елементами;

- виклики та опір: культурне поширення через міграцію також може зіткнутися з проблемами. Мігранти можуть нашкодити на опір їхнім культурним практикам з боку корінного населення, що призведе до культурних конфліктів і соціальної напруги. Подібним чином мігранти можуть зіткнутися з

труднощами у збереженні своєї культурної ідентичності, намагаючись інтегруватися в приймаюче суспільство.

Культурне поширення під час міжнародної міграції проявляється в різних формах, глибоко збагачуючи та трансформуючи суспільства в усьому світі. Наведемо основні приклади, міжнародна міграція сприяла поширенню культури мігрантів у різних сферах.

1) Їжа та кухня.

- широка популярність італійської кухні в таких країнах, як Сполучені Штати, Канада та Аргентина, здебільшого завдяки італійським іммігрантам, які принесли свої кулінарні традиції;

- індійська кухня у Сполученому Королівстві, зокрема такі страви, як Chicken Tikka Masala, які стали основною стравою британської кухні, адаптовані до місцевих смаків за традиційними індійськими рецептами [47].

2) Мова та спілкування.

- поява іспанської мови в Сполучених Штатах, суміші іспанської та англійської мов, переважно в районах з великим іспаномовним населенням;

- використання арабських слів у європейських мовах, зокрема в Іспанії, зумовлено історичними взаємодіями та міграціями з арабських народів.

3) Музика та розваги.

- вплив африканських ритмів і стилів на розвиток американських музичних жанрів, таких як джаз, блюз і хіп-хоп, що походить від африканської діаспори;

- глобальна популярність корейської поп-музики (К-поп), яка поширилася по всьому світу завдяки корейській діаспорі та глобальному охопленню корейських розваг.

4) Мода та одяг.

- включення африканських тканин і дизайну в сучасну західну моду під впливом мігрантів з африканських країн;

- прийняття та адаптація південноазійського одягу, як-от сарі чи салвар-каміз, у західних країнах, що відображає присутність і культурний вплив південноазійських спільнот.

5) Релігійні та духовні обряди.

- поширення буддизму в західних країнах, часто через громади азіатських іммігрантів, і привабливість буддистської філософії для західної аудиторії;
- зростання ісламських центрів і мечетей у Європі та Північній Америці, що представляють релігійні практики мусульманських іммігрантів [41].

6) Фестивалі та культурні свята.

- святкування китайського Нового року у великих містах світу з парадами та фестивалями, що демонструють китайську культуру, є свідченням широкого розповсюдження китайської діаспори;
- широко поширене святкування Сінко де Майо в Сполучених Штатах, що відображає вплив мексиканської культури за межі її національних кордонів.

7) Архітектурний вплив.

- наявність ісламських архітектурних елементів у деяких частинах Іспанії, наприклад, Альгамбра в Гранаді, є спадщиною мавританського правління та подальшого культурного змішання;
- вплив європейських архітектурних стилів у багатьох колишніх колоніях, де будівлі колоніальної доби відображають архітектурні уподобання європейських поселенців.

Ці приклади підкреслюють, як міжнародна міграція призводить до спільного використання та змішування культурних елементів, створюючи багаті, різноманітні та більш взаємопов'язані суспільства в усьому світі. Завдяки міграції культурні практики, ідеї та традиції перетинають кордони, що призводить до нових форм культурного вираження та збагачення глобальної культурної спадщини.

У країнах походження міжнародна міграція може мати не менш значні соціальні наслідки. Одним із серйозних наслідків є явище «витоку мізків», коли значна частина освіченого та кваліфікованого населення емігрує в пошуках кращих можливостей за кордоном. Це може призвести до нестачі кваліфікованих працівників у таких ключових секторах, як охорона здоров'я та освіта в країні походження.

Крім того, сім'ї часто розпадаються, одні члени виїжджають за кордон, а інші залишаються. Таке розлучення може змінити структуру сім'ї, впливаючи на соціалізацію дітей і системи підтримки людей похилого віку. Грошові перекази, які мігранти надсилають своїм родинам додому, можуть покращити умови життя та зменшити бідність, але вони також можуть створити залежність, яка перешкоджає місцевому економічному розвитку та зайнятості.

Один «із незмінних міфів міжнародної міграції про те, що більшість мігрантів прибувають до країни, не знаючи про когось і нічого. Зрозуміло, що більшість міжнародних мігрантів не переїжджають у ситуації великої невизначеності. Більшість переїжджає туди, де у них є родина чи друзі, які вже закріпилися. Цей зв'язок часто допомагає їм у міграції (фінансування, спонсорство тощо), але має вирішальне значення для сприяння їх адаптації в пункті призначення, надаючи їм початкове місце для проживання, допомагаючи їм знайти роботу, надаючи соціальну та економічну підтримку» [28]. В результаті більшість мігрантів переїжджають туди, де вони мають соціальний капітал. Експоненціальне зростання глобальної міграції за останні два десятиліття призвело до поширення цих соціальних мереж, які зв'язують потенційних мігрантів у країнах з низьким рівнем доходу з друзями чи родичами в країнах із високим рівнем доходу. Нові мігранти в пункті призначення забезпечують важливий соціальний капітал для своїх друзів і родичів вдома. Відповідно, значна і зростаюча частка потенційних мігрантів у країнах з низьким рівнем доходу має зв'язки з людьми в країнах з високим рівнем доходу, через які вони можуть мігрувати. Соціальні мережі є ключовим посередником у взаємодії нових мігрантів з приймаючим суспільством і адаптації до нього, а також важливим елементом підтримки та функціонування діаспори. Мережі виконують важливі соціальні, психологічні, культурні, релігійні та економічні функції, які рідко враховуються при розробці політики щодо міграції та мігрантів.

На основі проведеного дослідження впливу міжнародної міграції на соціальну та культурну сферу сформовано та подано у табл. 2.1 основні позитивні та негативні сторони даного процесу.

Таблиця 2.1

**Позитивні та негативні сторони впливу міжнародної міграції
на соціальну та культурну сфери**

Позитивний вплив	Негативний вплив
Соціальна сфера	
- Збільшення робочої сили і сприяння економічному зростанню.	- Проблеми з інтеграцією, включаючи мовні та культурні бар'єри.
- Збагачення культурного та соціального різноманіття.	- Соціальні напруження, ксенофобія та расизм.
- Грошові перекази як підтримка економіки країн походження.	- Навантаження на соціальні послуги та інфраструктуру.
- Поліпшення міжнародних відносин і сприяння глобальній співпраці.	- Проблеми з безпекою та нелегальною міграцією.
Культурна сфера	
- Введення нових культурних елементів та обмін культурними практиками.	- Втрата культурної ідентичності або асиміляція меншин.
- Збільшення міжкультурного розуміння та толерантності.	- Культурні конфлікти та непорозуміння.
- Нові можливості для креативних індустрій та мистецтва.	- Комерціалізація культурних традицій.
- Розвиток туристичної індустрії через багатокультурність.	- Нав'язування домінантних культур на рахунок місцевих.

Примітка. Складено автором.

Таким чином, міжнародна міграція грає значну роль у культурній та соціальній сферах сучасного світу, стаючи каталізатором змін і нових тенденцій. У культурній сфері міграція сприяє обміну і взаємному збагаченню культур, що проявляється через введення нових мистецьких форм, музичних стилів, кулінарних традицій та інших аспектів культурної ідентичності. Такий культурний обмін сприяє розширенню міжкультурного розуміння та толерантності, відкриваючи горизонти для більш гармонійного співіснування різних культур у глобалізованому світі.

В соціальній сфері міграція відіграє роль у формуванні соціальних структур та демографічних процесів. Мігранти часто вносять важливий вклад у розвиток економік приймаючих країн, заповнюючи прогалини на ринку праці, сприяючи економічному зростанню та демографічній стабілізації. Проте, виклики інтеграції мігрантів та соціальної адаптації не можна недооцінювати.

Проблеми, такі як соціальна ізоляція, ксенофобія та расизм, часто виникають у процесі адаптації мігрантів та їх взаємодії з приймаючими спільнотами, що вимагає певних зусиль з обох сторін, як мігрантів, так і приймаючих суспільств, для забезпечення гармонійної інтеграції та поваги до культурної різноманітності. Інтеграція передбачає участь мігрантів в економічному, соціальному та політичному житті приймаючої країни, зберігаючи при цьому свою культурну ідентичність. Успішна інтеграція може призвести до соціальної згуртованості та почуття причетності для мігрантів, але невдачі в інтеграції можуть призвести до маргіналізації мігрантів.

2.3. Ефекти міграційних процесів в Європейському Союзі

Криза біженців і мігрантів в останнє десятиліття було одним із питань, які викликали найбільше розбіжностей та суперечок в Європейському Союзі. Така ситуація була об'єктивною, бо міграційна криза в Європейському Союзі (ЄС) відноситься до періоду, який характеризується значним потоком біженців і мігрантів до країн ЄС. Під час «кризи 2015-2016 років більшість біженців приїжджають до Європи через Грецію, тоді як більшість економічних мігрантів, особливо з Африки на південь від Сахари, обирають Італію як порт в'їзду в ЄС. Питання міграції між Африкою та Європою існувало роками без особливого стратегічного підходу з боку ЄС, тоді як ООН вибрала цю тему як центральну тему транснаціонального розвитку» [31]. Проте міграція постійно набирала обертів після падіння Берлінської стіни, закінчення холодної війни в 1991 році та нової хвилі глобалізації в 1990-х роках. Остання криза в Європі почалася після Арабської весни і постійно погіршувалася в ході наступних громадянських воєн у Сирії, Іраку та Лівії, а також подальших потрясінь на Близькому Сході та в Африці з липня-жовтня 2011 року.

Незважаючи на те, що кількість біженців різко зросла ще в 2013 році, криза стала політичною проблемою Європейського Союзу лише в 2015 році. Євростат

вказує на 1,2 мільйона шукачів притулку, які потім через Грецію та Італію прибули до Угорщини, Австрії, Німеччина, Франція та Швеція, Данія та Норвегія, а також Німеччина, Угорщина, Швеція та Австрія як країни з найбільшою кількістю заявок. Раніше південні периферійні країни ЄС, що межують із Середземним морем, – Італія та Греція – були найбільш постраждалими, а інші країни-члени ЄС здебільшого ігнорували проблему. Обидві країни залишалися важкими, особливо після закриття так званого Балканського шляху з Греції до Німеччини в березні 2016 року, яким раніше користувалися щонайменше 700 000 мігрантів. Головним чином це було пов'язано з правилами ЄС (Дублінськими конвенціями), які передбачають, що перша країна ЄС, до якої прибув біженець, несе відповідальність за обробку заяви про надання притулку на своїй території, щоб уникнути так званого пошуку притулку. Система виявилася надзвичайно стабільною за відсутності криз. Тим не менш, це викликало приховане незадоволення, враховуючи несправедливий розподіл витрат і вигод, які тягне за собою ця система між державами-учасницями, і виникає питання, чому ті держави, які, ймовірно, зіткнулися з непропорційним «тягарем» в рамках системи, будуть погодилися на це. З часом система стала нестабільною та почала породжувати розподільчу напругу та політизовані конфлікти.

Ця криза 2015-2016 рр. була одним із найбільш серйозних викликів, з якими європейські країни зіткнулися за останні роки, як з точки зору гуманітарної допомоги, так і політичних наслідків. Хоча її часто неправильно ідентифікують як чисту кризу біженців, насправді це була багатогранна, «змішана» криза біженців і мігрантів асиметричного характеру, яка породжувала економічні та політичні протиріччя, додаючи новий рівень нестабільності в європейський простір.

Основні етапи кризи та характеристики кожного з періодів наведено у табл. 2.2.

Сучасні виклики полягають в наступному: тривають прибуття, хоча кількість прибуттів зменшилася порівняно з піком у 2015-2016 роках, мігранти

та біженці продовжують прибувати до Європи; політичні дебати, ЄС продовжує боротися зі створенням спільної політики надання притулку та міграції, прийнятної для всіх держав-членів; зовнішні чинники, зокрема: триваючі конфлікти, економічна нестабільність, а тепер такі фактори, як зміна клімату, продовжують спонукати міграцію до Європи.

Таблиця 2.2

Основні етапи міграційної кризи в Європейському Союзі

Етапи міграційної кризи	Характеристика етапу
Передкризовий період (до 2015 р.).	Умовами загострення ситуації можна назвати наступні: політична нестабільність, конфлікти (наприклад, війна в Сирії) та економічні труднощі на Близькому Сході, в Африці та Південній Азії, які призвели до того, що все більше людей шукають притулку або кращих економічних можливостей у Європі. Серед характеристик даного етапу виокремимо збільшення кількості прибуттів: до 2015 року спостерігалось постійне зростання кількості мігрантів і шукачів притулку, які прибували до ЄС, головним чином середземноморським маршрутом.
Початок кризи (2015). Пік і ескалація (2015 - 2016).	У 2015 році до Європи прибуло понад мільйон мігрантів і біженців, що значно більше, ніж у попередні роки. Більшість прибула морськими шляхами з Туреччини до Греції та з Північної Африки до Італії. На доповнення ескалація громадянської війни в Сирії стала значним рушієм, і багато сирійців тікали від конфлікту. ЄС та його країни-члени виявилися неготовими до масштабів напливу, що призвело до гуманітарної кризи. Початкова реакція була різною: одні країни приймали біженців, а інші наполягали на посиленні прикордонного контролю. Спостерігається гуманітарна криза: перевантажені кількістю прибулих, країни вздовж маршрутів мігрантів, особливо Греція та Італія, зіткнулися зі значними гуманітарними проблемами. Окрім Середземноморського шляху, став помітним Балканський шлях, через який мігранти подорожували через Туреччину, Грецію та Південно-Східну Європу. Криза породила розбіжності всередині ЄС, дебати про розподіл тягаря, імміграційну політику та прикордонний контроль. Це також сприяло зростанню популістських і антимігрантських настроїв у деяких державах-членах.
Політичні відповіді та угоди (з 2016 р.).	Угода між ЄС і Туреччиною (2016): ЄС уклав угоду з Туреччиною щодо обмеження потоку мігрантів. Туреччина погодилася приймати назад мігрантів, які прибувають до Греції, в обмін на фінансову допомогу та інші поступки. Разом з тим, ЄС та окремі країни посилили зусилля для зміцнення безпеки кордонів, включаючи посилення Frontex, агентства ЄС з прикордонної та берегової охорони. Також ЄС запровадив схеми переміщення шукачів притулку з найбільш постраждалих країн до інших держав ЄС, але ці схеми зіткнулися з політичним опором і були лише частково успішними.

Примітка. Складено автором на основі [37].

З серпня 2015 р. по жовтень 2017 р. приблизно 1 400 000 біженців (476 649 у 2015 р., 745 545 у 2016 р. та 187 226 у 2017 р.) прибули тільки до Німеччини, оскільки країна відкрила свої кордони для біженців, які застрягли в Угорщині з вересня 2015 р. Наприкінці серпня 2015 р. Німеччина фактично призупинила дію Дублінських конвенцій, згідно з якими перша країна ЄС, куди в'їжджають біженці, відповідає за розгляд їхніх прохань про надання притулку [37]. Таким чином, аргумент щодо ролі Німеччини в потрясіннях, спричинених Шенгенською зоною, є потрійним. По-перше, Німеччина (як і більшість країн ЄС) проігнорувала тиск біженців, який виник у Південній Європі (спочатку в Італії, а потім і в Греції) вже в результаті Арабської весни з 2011 року. По-друге, Німеччина призупинила Дублінські конвенції, а пізніше запровадили прикордонний контроль, який кинув виклик самим основам Шенгенської зони. По-третє, Берлін чинив політичний і нормативний тиск на інші держави-члени з метою запровадити постійний механізм переміщення біженців на рівні ЄС проти переваги п'ятнадцяти держав-членів.

Деякі німецькі та європейські політики оголосили «політику відкритих дверей» Уряду Німеччини гуманітарним жестом. Інші вважали це продуманим політичним вибором, який служить німецьким економічним інтересам, враховуючи, що Німеччина страждає від серйозної нестачі робочої сили, але має найнижчий рівень безробіття з 1991 року (6,4% у 2015 році), історично низькі процентні ставки (у другому кварталі 2016 року він становив 0,08 %) і зростання податкових надходжень [68]. Проте з 2015 року також зростає критика міграційної політики німецького уряду як у Німеччині, так і в інших країнах ЄС. У Німеччині рішення дозволити більш ніж 1 мільйону переважно мусульманських біженців приїхати до країни в 2015 і 2016 роках викликало занепокоєння щодо соціально-політичної готовності Німеччини до такого кроку.

Німеччина вже давно є місцем призначення для багатьох біженців, оскільки її підхід до надання притулку призвів до створення великих спільнот мігрантів, де новоприбулі часто мають зв'язки, які полегшують перехід із рідних країн. Наприклад, у першій половині 2023 року сирійці подавали понад 60 %

заяв про надання притулку в ЄС, поданих у Німеччині.

Незважаючи на суперечки навколо плану ЄС, далеко не впевнено, що він значно вплине на обмеження міграції. Щоб це вдалося, ЄС мав би переконати країни, з яких тікають мігранти, прийняти їх назад, якщо їм не нададуть притулку; їй також доведеться укласти угоди з авторитарними державами в північній Африці, щоб утримати шукачів притулку від спроб перетнути Середземне море, стратегія, яку багато хто вважає неприємною.

Європейський Союз наближається до реформування своєї міграційної політики, що є унікальною можливістю встановити єдині правила для всіх держав-членів. Реформа являє собою складний набір із п'яти взаємопов'язаних законодавчих актів, відомих як Новий пакт про міграцію та притулок (рис. 2.6).

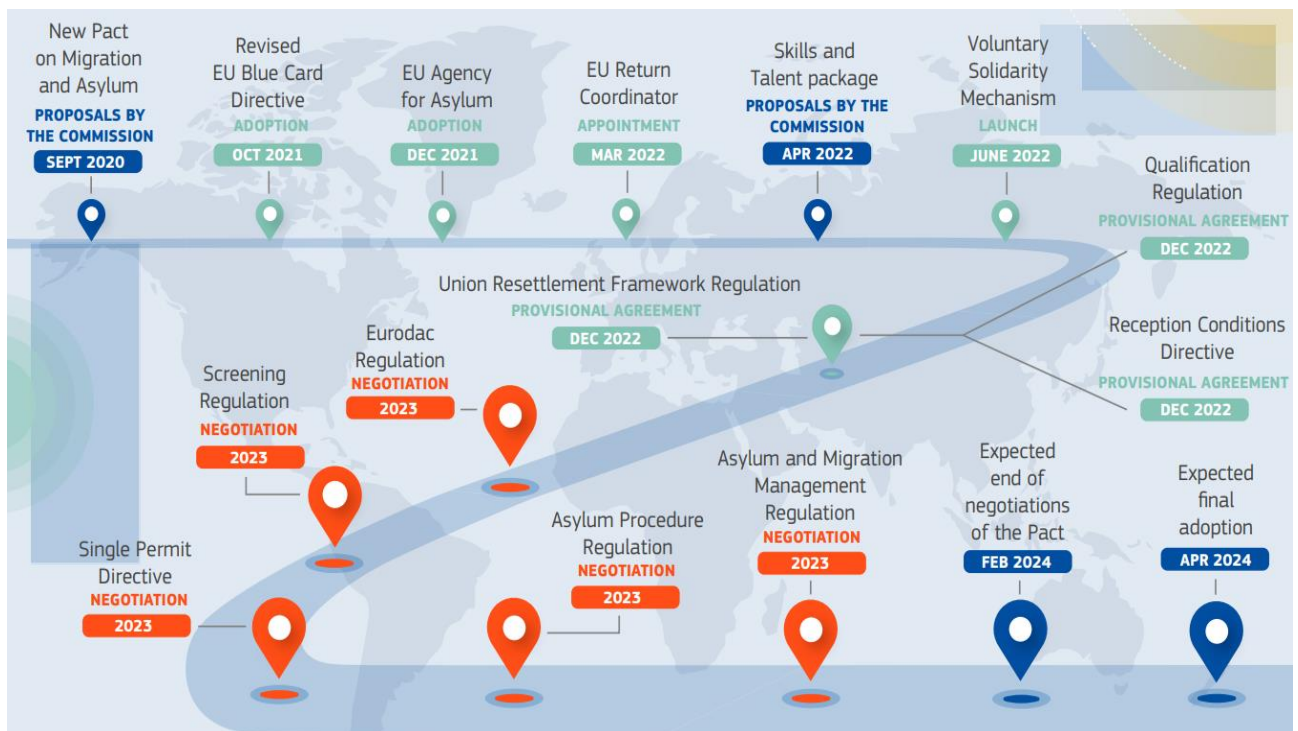


Рис. 2.6. Новий пакт про міграцію та притулок: хронологія та основні досягнення

Примітка. Складено автором на основі [68].

Незважаючи на свою назву, Пакт зовсім не новий: він був представлений Європейською комісією у вересні 2020 і швидко став об'єктом пильної уваги ЗМІ як через його інноваційний характер, так і через гострі дебати. Пакт має стати цілісною, всеохоплюючою законодавчою базою, яка може перегорнути сторінку

врегулювання ситуаційної кризи останнього десятиліття, коли країни вживали односторонніх і неузгоджених заходів, щоб впоратися з прибуттям шукачів притулку. Ця самостійна політика серйозно підірвала колективне прийняття рішень Союзом.

Правила скринінгу та Eurodac – ці дві законодавчі акти є найбільш технічними і, як правило, вважаються «найменш суперечливими» з Пакту, що робить їх, швидше за все, закритими першими. Положення про перевірку передбачає процедуру попереднього в'їзду для швидкої перевірки профілю шукача притулку. Він стосуватиметься громадян країн, які не входять до ЄС, які нерегулярно перетинають територію блоку, яких доставляють на берег у рамках пошуково-рятувальної операції або яких затримують після того, як вони уникли прикордонного контролю.

Процедура збиратиме інформацію про особу мігранта, відбитки пальців і зображення обличчя, разом із перевітками стану здоров'я, безпеки та вразливості. Він не повинен тривати більше п'яти днів. Після того, як усі деталі будуть зібрані, національні органи влади зможуть вирішити наступний крок у процесі надання притулку. Біометричні докази зберігатимуться в Європейській дактилоскопії (Eurodac), великомасштабній базі даних ЄС, яка дозволяє країнам перевіряти нові запити про притулок із тими, що були зареєстровані в минулому. Eurodac існує з 2003 року і використовується 27 державами-членами, Ісландією, Норвегією, Швейцарією та Ліхтенштейном.

Основна зміна згідно зі зміненим Регламентом Eurodac полягає в перенесенні фокусу з підрахунку індивідуальних заявок на підрахунок окремих заявників. Теоретично це допоможе владі розпізнати попередніх заявників, запобіжить переміщенню біженців між країнами та прискорить повернення тих, чий запити відхилено. Рада схвалила свій мандат щодо обох регламентів 22 червня 2022 року, тоді як Європейський парламент досяг спільної позиції щодо Eurodac 12 грудня 2022 року та щодо перевірки 20 квітня 2023 року [58].

Президентство Франції у 2022 р. ініціювало Шенгенську раду з метою покращення політичного управління Шенгенської зоною та забезпечення

узгодженості між політичним та оперативним управлінням [58].

У своїй доповіді про стан Шенгенської зони за 2023 рік Європейська комісія перелічує низку першочергових заходів, необхідних для вирішення основних проблем Шенгенської зони. Це включає в себе управління Шенгенською зоною та застосування асquis, підвищення ефективності систем повернення, сприяння співпраці правоохоронних органів для боротьби з транскордонною, серйозною та організованою злочинністю та боротьбу з незаконним обігом наркотиків і, нарешті, покращення управління кордонами ЄС.

У березні 2023 року Шенгенська рада закликала до більш ретельного нагляду за політикою ЄС щодо скасування віз і закликала Європейську комісію представити законодавчу пропозицію щодо внесення змін до візового регламенту щодо механізму призупинення віз. На основі повідомлення Європейської Комісії та обговорень у Шенгенській Раді щодо візової політики та нагляду за безвізовими режимами від 8 червня 2023 року робота в цьому напрямку буде продовжена. Крім того, шведське головування в ЄС у співпраці з головуванням Іспанії та Бельгії (так звана трійка) визначили сфери, яким Шенгенська рада має приділити особливу увагу протягом майбутнього циклу [68].

Управління Шенгенською зоною та застосування асquis. Інавгураційна Шенгенська рада стала важливим першим кроком у зміцненні контролю над Шенгенським регіоном. Виходячи з цих подій, шведське головування дійшло висновку, що Шенгенська рада має бути зміцнена шляхом оптимізації та передбачення підготовчого процесу на засіданнях Ради. Необхідно оцінити та оптимізувати декілька інструментів, а саме: «Шенгенбарометр+», звіт Комісії про стан Шенгену, оцінки Шенгену та табло Шенгену [68].

Підвищення ефективності систем повернення. Рівень повернення в ЄС залишався нижче 20% у 2022 році, незважаючи на зусилля щодо вирішення внутрішніх проблем, які перешкоджають можливості повертати мігрантів без документів. Існує нагальна потреба в оперативних діях, які включають, серед іншого: прийняття оновленої правової бази для повернення на основі

переробленої Директиви про повернення; більш плавні та швидкі процедури повернення; аналіз того, якою мірою держави-члени використовують оперативну та практичну підтримку Frontex у сфері повернення та реінтеграції; заохочення країн використовувати процедуру, описану в статті 25а Візового кодексу, включаючи можливість накладення суворих візових вимог на треті країни, які відмовляються надати допомогу у поверненні [68].

Боротьба з організованою злочинністю та незаконним обігом наркотиків. Одним із найбільших ризиків для внутрішньої безпеки Шенгенської зони є торгівля забороненими наркотиками. Наразі Європейська комісія розглядає можливі нові політичні ініціативи для підтримки та зміцнення дій, уже викладених у Стратегії ЄС щодо боротьби з наркотиками та Плані дій на 2021–2025 роки та Стратегії ЄС проти організованої злочинності на 2021–2025 роки. Тематична оцінка Шенгенської зони у 2023 році визначить найкращі практики для країн-членів щодо боротьби з торгівлею наркотиками [53].

Поліпшення управління кордонами ЄС. Ефективне управління зовнішніми кордонами ЄС має важливе значення для добре функціонуючої Шенгенської зони. У цьому контексті слід приділити особливу увагу декільком діям, таким як підвищення ефективності національних планів інтегрованого управління кордонами до березня 2024 року та впровадження відповідних стратегічних процедур, які підвищують ефективність національної адміністрації щодо повернення та управління кордонами [50].

Посольство Угорщини на східних кордонах порушує право ЄС і міжнародне законодавство. Відповідно до Європейського суду (далі: CJEU), Угорщина не виконала своїх зобов'язань з моменту введення процедури посольства в 2020 році [50]. Згідно з оновленою інформацією від Гельсінського угорського комітету (ННС), угорська система надання притулку була фактично призупинена з травня 2020 року, коли була запроваджена процедура посольства. Щоб подати прохання про міжнародний захист в Угорщині, іноземці повинні спочатку подати заяву про надання притулку до консульства своєї країни в Сербії чи Україні. Відмовлені заявники отримують електронний лист із повідомленням

про рішення без будь-якого фактичного обґрунтування чи правових підстав, тоді як прийнятим кандидатам надається в'їзд до країни.

Угорська влада повинна пройти нову процедуру після кількох судових рішень, які визнали відмову електронною поштою серйозним порушенням процедурних стандартів. Однак угорська влада поки не вжила жодних ефективних дій з цього приводу. 22 червня 2023 року Суд ЄС постановив, що політика посольства прем'єр-міністра Угорщини Віктора Орбана порушує законодавство про міжнародний захист, оскільки вона відмовляє особам без громадянства або громадянам інших країн у можливості подати заяву про притулок [51].

Балканський маршрут і триваюча відмова. Оновлення за квітень 2023 р. показало, що за перші одинадцять місяців 2022 року на зовнішніх кордонах ЄС було виявлено понад 308 000 незаконних в'їздів. Це на 68% більше, ніж за той самий період минулого року, і це найвище зростання з часів 2016 [51]. Західнобалканський маршрут залишається найактивнішим маршрутом, з 45% усіх зареєстрованих нелегальних в'їздів до ЄС з початку року. Згідно з даними Європейського агентства прикордонної та берегової охорони Frontex, за перші п'ять місяців 2023 року кількість несанкціонованих перетинів зовнішніх кордонів ЄС зросла до 102 000, що на 12% більше, ніж за аналогічний період минулого року [52].

Переправи через Середземне море. Перетин Середземного моря вважається найнебезпечнішим міграційним шляхом у світі. Понад 25 000 людей зникли безвісти або загинули в Середземному морі з 2014 року. У 2023 році Центральне Середземномор'я є найбільш завантаженим шляхом до ЄС, здійснивши понад 50 300 перетинів. Кількість прибуттів цим маршрутом зросла на 12% від усіх прибуттів до ЄС у 2023 році, незважаючи на зменшення на інших міграційних маршрутах, на які припадає близько половини нелегальних прибуттів. Крім того, тривають приїзди та рятувальні роботи [64].

17 червня берегова охорона Італії доставила в порт Рокчелла 103 людини після того, як їх врятували з судна. Згідно з повідомленнями, човен був поблизу

місця катастрофи 15 червня поблизу Пілоса, Греція, в результаті якої загинула щонайменше 81 людина, а сотні зникли безвісти. Серед 117 врятованих рятувальним судном Open Arms Fund того ж дня були 25 жінок, 31 дитина та 3-річна дитина. Після того, як італійська берегова охорона врятувала 44 людини від корабельної аварії біля узбережжя Лампедузи, 20 червня три людини були визнані зниклими безвісти. Цих трьох людей розшукувала італійська влада, яка звернулася за допомогою до RESQSHIP, але, на жаль, їх не знайдено.

Угода між ЄС і Тунісом. 16 липня 2023 р. ЄС і Туніс підписали «Меморандум про взаєморозуміння щодо стратегічного та всебічного партнерства, спрямованого на боротьбу з нелегальною міграцією та зміцнення економічних зв'язків» [53]. Відповідно, ЄС надасть Тунісу 105 мільйонів євро на припинення смертоносної нелегальної міграції через Середземне море, покращення управління кордонами та боротьбу з контрабандою. Угоду різко критикують організації громадянського суспільства. Наприклад, Human Rights Watch заявляє, що кожна людина має право залишити будь-яку країну, включно зі своєю власною країною, і кожен має право подати заяву про надання притулку. Спроба перешкодити людям виїхати порушує це право. Крім того, Human Rights Watch стверджує, що міграційна угода зміцнить сили безпеки Тунісу, включаючи поліцію та національну морську гвардію, обидві з яких скоїли серйозні порушення щодо мігрантів і шукачів притулку.

Таким чином, протягом аналізованого періоду ЄС здійснено ряд заходів щодо врегулювання питань міграційних процесів задля забезпечення ефективного управління міграцією, зміцнення безпеки зовнішніх кордонів, а також підтримки інтеграції мігрантів у європейське суспільство. Ці заходи включають в себе створення більш ефективних механізмів поділу відповідальності між країнами-членами, зокрема в питаннях розселення біженців та обробки запитів на притулок. Ключовим елементом цих заходів є підсилення співпраці з країнами походження та транзиту мігрантів, з метою управління міграційними потоками і запобігання нелегальній міграції. Це включає угоди про реадмісію, співпрацю в області безпеки кордонів та сприяння

розвитку в регіонах, що є основними джерелами міграції. У сфері міграційної політики ЄС також намагається знайти баланс між забезпеченням гуманітарної підтримки біженцям і запобіганням зловживань у системі притулку. Ефективне управління міграцією в ЄС вимагає не тільки законодавчих заходів, але й співпраці всіх країн-членів, а також участі громадянського суспільства, міжнародних організацій.

Висновки до розділу 2

Проаналізовані дані показують, що міжнародна міграція не є рівномірною в усьому світі, а формується під впливом економічних, географічних, демографічних та інших факторів, що призводить до чітких моделей міграції, таких як міграційні «коридори», створені протягом багатьох років. Міграційні коридори являють собою накопичення міграційних рухів протягом тривалого часу та дають миттєве відображення того, як моделі міграції еволюціонували у значну кількість населення, народженого за кордоном, у конкретних країнах призначення.

Багатогранним процесом, на який впливають взаємодія, інтеграція та глобальні зв'язки є культурна дифузія під час міжнародної міграції. Воно вносить значний внесок у культурне багатство та розмаїття суспільств, хоча також створює виклики, які потрібно вирішувати з чуйністю та розумінням. Мультикультуралізм у країнах призначення виникає внаслідок співіснування багатьох культур і часто відзначається як позитивний результат міжнародної міграції. Однак успішна інтеграція мігрантів у приймаюче суспільство є критичним фактором, який впливає на те, чи мультикультуралізм збагачує суспільство, чи призводить до розколу.

Міграційна криза в ЄС представляє собою одне з найскладніших викликів сучасності, обумовлене різноманітними геополітичними, економічними і гуманітарними факторами. Головним чинником цієї кризи є збільшення потоків

мігрантів і біженців, які втікають від конфліктів, переслідувань та бідності у своїх країнах. Конфлікти на Близькому Сході, нестабільність у регіонах Африки та багато інших факторів спонукали людей шукати притулку в Європі, що викликало серйозні виклики для європейської політики та систем управління міграцією. ЄС вживає низку заходів, спрямованих на вирішення цієї проблеми. Це включає зміцнення контролю на зовнішніх кордонах, реформування системи притулку, та встановлення квот для розподілу мігрантів і біженців між країнами-членами. Окрім того, ЄС намагається зміцнити співпрацю з країнами походження та транзиту мігрантів, включаючи угоди про реадмісію та програми допомоги, спрямовані на поліпшення умов життя в цих країнах, що має на меті зменшити причини, які спонукають до міграції. Водночас, питання міграції продовжує бути джерелом політичних напружень в ЄС, оскільки думки щодо найкращих способів вирішення цієї проблеми різняться між країнами-членами.

Загалом, міграційна криза в ЄС вимагає балансу між гуманітарними потребами мігрантів і біженців, необхідністю забезпечення безпеки та стабільності в регіоні, а також збереженням соціальної гармонії та інтеграції. Це складне завдання, яке вимагає скоординованих дій на рівні ЄС, гнучкості та готовності до пошуку нових рішень у відповідь на виклики, які постійно змінюються.

РОЗДІЛ 3

ПРОБЛЕМИ МІЖНАРОДНОЇ МІГРАЦІЇ ТА ОСНОВНІ НАПРЯМИ ЇЇ ВИРІШЕННЯ

3.1. Вплив пандемії COVID-19 на міжнародну міграцію

Пандемія COVID 19 створила дві проблеми для всіх – добробут та економічна криза, що призводить до фінансової нестабільності економіки. Пандемія призвела до різноманітних проблем від соціального дистанціювання, ізоляції вдома до повного карантину для націй. Ці проблеми породили критичні проблеми для економік майже всіх країн. Ця пандемія призвела до зупинки нормальної роботи відповідних урядів, а також до зупинки світової економіки та спричинила різні соціальні та економічні зміни, особливо в країнах, які не мають високого економічного розвитку. Наприклад, сценарій в Індії також такий самий. З кожним днем зростала кількість випадків COVID-19, уряд Індії оголосив різні етапи карантину. Безробіття зросло до 24,3% у травні 2020 р. У березні 2020 року промислове виробництво в Індії впало до 16,7%. Це було найрізкіше падіння після 1994 року, що призвело до втрати робочої сили [27].

Спалах COVID-19 і відповідні заходи спричинили спад у Європі. Йдеться про очікування падіння ВВП на 8% за рік, що є значним зниженням порівняно з прогнозом США. Найважливішою причиною сильного удару є максимальна частка малих фірм, особливо в Південній та Східній Європі. Диверсифікована реакція Європи на цю кризу відображає брак єдності. ЄС, маючи регуляторні повноваження, покладає оцінку та управління ризиками на уряди на різних рівнях. Хоча Європейський Союз забезпечив узгоджену оцінку ризику COVID 19, оскільки національний уряд несе відповідальність за управління COVID 19. COVID 19 вважається великим викликом для управління в Європейському Союзі. ЄС ухвалював різні стратегії для вирішення цих питань. Різні заходи, такі як закриття кордонів і обмеження пересування населення, щоб зменшити поширення вірусу. Спостереження також було впорядковано у забезпеченні

значних коштів на вакцину та різну лікувальну терапію. Для функціональної економіки ЄС надав фінансову підтримку.

Були закладені нові заходи у формах політики для контролю за економічними наслідками пандемії. Національні органи влади з центром тяжіння МСП надали різні схеми підтримки. Заходи підтримки, такі як зниження податків, субсидії на заробітну плату тощо, були надані на регіональному рівні.

В звіті Євростату показано, що рівень зайнятості залишався стабільним з вересня 2020 року по грудень 2020 року, але несподівано зріс до 7,5% за рік. Загалом у грудні 2020 року безробітними виявилися 16 мільйонів населення [66].

ЄС сильно постраждав від COVID-19. Навіть рівень безробіття серед молоді також прискорився до 18,1%. ЄС також перенаправив певні кошти на дослідження COVID-19 і намагається вжити різноманітних заходів у секторах економіки, які сильно постраждали.

Спалах пандемії COVID-19 наприкінці 2019 року призвів до безпрецедентної глобальної кризи в галузі охорони здоров'я, що значно вплинуло на міжнародну міграцію. Пандемія порушила мобільність, змінила схеми міграції та мала різноманітний соціально-економічний вплив на мігрантів, приймаючі громади та країни в цілому.

Мігранти – особливо на низькооплачуваних роботах і в нелегальних ситуаціях – стали більш вразливими до поширення COVID-19, але мігранти також відіграли важливу роль у відповіді на COVID-19, працюючи в критичних секторах. Станом на 8 березня 2022 року емігранти з 20 країн з найбільшою кількістю випадків COVID-19 становили 32 відсотки загальної кількості міжнародних мігрантів, і вони відправили приблизно 38 відсотків усіх грошових переказів у всьому світі до своїх країн походження в 2021 р. Іммігранти становили щонайменше 3,7 відсотка населення у 12 із 20 країн із найбільшою кількістю випадків COVID-19, і ця частка становить понад 8 відсотків у 9 із цих країн. Порівняно з глобальною часткою міжнародних мігрантів, яка становить 3,6 відсотка від загальної чисельності населення, міжнародні мігранти представлені в цих країнах надмірно.

Вплив пандемії на міжнародну міграцію був наступним.

1. Обмеження мобільності.

- закриття кордонів і заборона на поїздки: країни швидко закрили кордони та ввели обмеження на подорожі, щоб стримати вірус, що призвело до різкого зниження міжнародної міграції;

- застрягли мігранти: багато мігрантів застрягли в приймаючих країнах, країнах транзиту або на кордонах, не маючи доступу до базових потреб і медичних послуг;

- зворотна міграція. Економічний спад і втрата робочих місць у приймаючих країнах призвели до сплеску зворотної міграції, особливо серед малозабезпечених працівників і тимчасових працівників-мігрантів [60].

2. Економічний вплив.

- втрата робочих місць і фінансова незахищеність. Мігранти, які часто працюють у таких секторах, як готельний бізнес, туризм і будівництво, непропорційно постраждали від звільнень і економічного спаду;

- зменшення грошових переказів, зокрема відбулося значне зниження грошових переказів, що має вирішальне значення для економіки багатьох країн, що розвиваються, оскільки мігранти втратили свої доходи;

- неформальний сектор: мігранти, які працюють у неформальній економіці, були особливо вразливими через відсутність соціального захисту.

3. Здоров'я та соціальні наслідки.

- доступ до медичних послуг: мігранти, особливо без документів, стикалися з перешкодами в доступі до медичної допомоги та послуг, пов'язаних із COVID-19, через правовий статус, мовні бар'єри та страх перед депортацією;

- психічне здоров'я: пандемія загострила проблеми психічного здоров'я серед мігрантів через ізоляцію, невизначеність і травму [60].

4. Відповіді політики.

- заходи з упорядкування. Деякі країни тимчасово врегулювали статус мігрантів без документів, щоб забезпечити доступ до медичних послуг;

- включення до заходів реагування, зокрема кілька країн включили

мігрантів у свої заходи протидії COVID-19, надаючи медичне обслуговування, фінансову допомогу та житлову підтримку.

Охарактеризуємо основних учасників міграційних процесів, які або отримали вигоду, або постраждали від наслідків пандемії.

Технологічний сектор отримав ряд переваг. Можливості віддаленої роботи: перехід до віддаленої роботи створив можливості в технологічному секторі, де деякі кваліфіковані мігранти отримали вигоду від продовження роботи та нових вакансій. Цифрові кочові візи: деякі країни запровадили або розширили цифрові кочові візи, залучаючи кваліфікованих мігрантів у технологічному секторі.

Приймаючі країни з нестачею робочої сили отримали певний виграш, особливо в сфері сільського господарства. У країнах, які зіткнулися з нестачею робочої сили через скорочення міграції, відновилася оцінка внесків трудових мігрантів, що призвело до тимчасових схем для полегшення їхнього в'їзду.

Деякі репатріанти використали свої навички та заощадження, щоб розпочати бізнес, зробивши внесок у місцеву економіку.

До категорії тих, хто постраждав від пандемії, можемо віднести:

- малозабезпечені працівники та тимчасові мігранти. Ці мігранти найбільше постраждали через втрату роботи, відсутність соціального захисту та неможливість повернутися додому. Багато хто продовжував працювати у важливих секторах, стикаючись із вищими ризиками для здоров'я без належного захисту;

- біженці та шукачі притулку. Пандемія призвела до призупинення процедур надання притулку в багатьох країнах, залишивши біженців у незрозумілому стані. Переповнені табори для біженців створюють високий ризик передачі COVID-19 і обмежений доступ до медичної допомоги;

- нелегальні мігранти. Страх перед депортацією та відсутність правового статусу перешкоджали багатьом отримати доступ до медичної допомоги та державної підтримки. Працюючи в неформальному секторі, вони з більшою ймовірністю втрачали роботу без будь-якої соціальної мережі.

Протягом пандемії COVID-19 багато країн вжили заходів для підтримки міжнародних мігрантів, які опинилися серед найбільш вразливих груп населення.

До основних заходів, які були реалізовані різними країнами, для підтримки мігрантів віднесено:

- забезпечення доступу до медичних послуг. Багато країн включили мігрантів у свої національні програми охорони здоров'я, забезпечуючи їм доступ до тестування на COVID-19, лікування та вакцинації. Це було зроблено для запобігання поширенню вірусу серед усього населення;

- тимчасове регулювання статусу мігрантів. Деякі країни ввели тимчасові заходи, які дозволяли мігрантам без документів або з закінченням візового терміну залишатися в країні на період карантину. Такі заходи знижували ризики, пов'язані з нелегальною міграцією та сприяли підтримці громадського здоров'я.

- економічна підтримка. Через втрату роботи та доходів, мігранти зіткнулися з великими фінансовими труднощами. У відповідь на це, деякі уряди включили мігрантів у свої програми фінансової підтримки, надаючи їм доступ до допомоги в безробітті або інших форм соціальної підтримки.

- забезпечення житлом та харчуванням. З огляду на високий ризик інфікування в переповнених мігрантських таборах, деякі країни надали додаткове житло для мігрантів, а також забезпечили доступ до харчування та інших основних послуг.

- інформаційна підтримка. Поширення інформації про COVID-19 серед мігрантських спільнот було критично важливим. Уряди та національні агенства активно проводили інформаційні кампанії, використовуючи різні мови та канали зв'язку для досягнення максимальної аудиторії.

Означені заходи були важливими не тільки для захисту здоров'я та добробуту мігрантів, але й для забезпечення громадської безпеки та здоров'я в широкому масштабі. Вони також демонстрували необхідність інтегрованого підходу до управління міграцією, який враховує як соціально-економічні, так і гуманітарні аспекти. Різні уряди впроваджували програми та ініціативи,

спрямовані на забезпечення допомоги мігрантам у цей складний період (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Заходи з підтримки мігрантів під час пандемії COVID-19

Країна	Німеччина	Франція	Італія	Польща
Доступ до медичних послуг	Надання доступу до тестування та лікування COVID-19	Включення мігрантів у національну кампанію вакцинації	Надання екстреної медичної допомоги незалежно від міграційного статусу	Підтримка в доступі до охорони здоров'я для мігрантів
Економічна підтримка	Включення мігрантів у програми допомоги в безробітті	Фінансова підтримка мігрантських сімей	Допомога у знаходженні тимчасової роботи	Підтримка мігрантів у втраті доходу через карантин
Тимчасове регулювання статусу	Подовження термінів віз і дозволів на проживання	Тимчасове зупинення депортацій	Надання тимчасових дозволів на проживання	Зниження бюрократичних бар'єрів для відновлення документів
Житло та харчування	Надання тимчасового житла для бездомних мігрантів	Розподіл харчових пакетів мігрантам	Забезпечення ізоляційних зон у таборах для мігрантів	Підтримка у забезпеченні базових потреб
Інформаційна підтримка	Поширення інформації про COVID-19 багатьма мовами	Гарячі лінії для мігрантів з інформацією про пандемію	Організація інформаційних кампаній	Підтримка з інформаційним забезпеченням мігрантів

Примітка. Складено автором.

Пандемія COVID-19 сильно вплинула на міжнародну міграцію, створюючи як виклики, так і можливості. Найбільше постраждали малозабезпечені, тимчасові мігранти та мігранти без документів, а також біженці та шукачі притулку. Навпаки, кваліфіковані мігранти в технологічному секторі та деякі приймаючі країни знайшли можливості ефективної взаємодії під час кризи. Пандемія підкреслила необхідність інклюзивної міграційної політики, спрямованої на усунення вразливості мігрантів, одночасно визнаючи їхній внесок у світову економіку.

3.2. Наслідки кризи біженців та міграції у світі внаслідок війни в Україні

Війна в Україні, яка почалася в лютому 2022 року, суттєво вплинула на потік мігрантів до Європи, що спровокувала одну з найбільших і найшвидше зростаючих криз переміщення в новітній історії Європи.

Однією з найбільш миттєвих і драматичних реакцій Європейського Союзу (ЄС) було відкриття спеціальної схеми захисту для українців і громадян, які проживали в країні на день нападу. Правовою основою схеми є прийнята в 2001 році Директиви про тимчасовий захист, яку планувалося скасувати, але яка ще не відбулася на дату вторгнення і зараз призупинена. Відтоді, по всій Європі було зареєстровано 8 046 560 українців (або осіб, які проживали в Україні на відповідну дату). З них 4 823 326 зареєстровано за схемою ТР або паралельними схемами (стосовно Данії, держав, що не входять до ЄС: Ісландії, Норвегії та Швейцарії). Найбільше число зареєстровано було в Польщі (~1,5 мільйона) та Чехії (1 /2 мільйони). Більшість із цих осіб – жінки та діти [32].

Перед російським вторгненням останній випадок великого внутрішнього переміщення в Україні почався в березні 2014 року після анексії росією Автономної Республіки Крим і війни на Донбасі, в результаті чого близько 1,7 мільйона внутрішньо переміщених осіб в Україні та 1,4 мільйона українців біженців опинилися у Західній Європі та росії. Біженці від кризи не були радо прийняті Європейським Союзом, мали порівняно низький відсоток успішних прохань про притулок, і ними нехтували ЗМІ.

Після російського вторгнення українські біженці, які втікали за кордон, почали відчувати підтримку, зокрема з ЄС, який швидко надав українцям, які тікали від війни, право залишатися та працювати на території 27 країн блоку протягом трьох років. ЄС також вперше застосував у державах-членах Директиву про тимчасовий захист від 2001 року, яка дає біженцям можливість залишатися, працювати та автоматично віддавати своїх дітей до школи – без затримок і бюрократії звичайної процедури надання притулку. США оголосили,

що приймуть 100 тисяч українських біженців і нададуть 1 мільярд доларів гуманітарної допомоги європейським країнам, які розмістять біженців (табл. 3.2).

Таблиця 3.2

Підтримка українських біженців

	ЄС	Великобританія	США
правовий механізм прийому біженців	Директива ЄС про тимчасовий захист	Сімейна візова схема, будинки для України	об'єднання для України
дозвіл на статус біженця	так	так	ні
дозвіл на проживання та роботу	так, на три роки	так, на три роки	так, на 2 роки
які документи потрібні для вступу	немає	паспорт	паспорт, документи про вакцинацію проти кору, поліомієліту, ковіду-19
пропонують шлях до громадянства	так, через три роки	ні	ні
медичне обслуговування доступне	так	так	не гарантується
свобода пересування	так, між країнами Шенгенської зони	ні	ні

Примітка. Складено автором на основі [48].

30 червня 2023 року майже 4,07 мільйона громадян країн, які не входять до ЄС, які втекли з України внаслідок російського вторгнення 24 лютого 2022 року, мали статус тимчасового захисту в країнах ЄС. Основними країнами ЄС, які приймали бенефіціарів тимчасового захисту з України, були Німеччина (1 133 420 осіб; 28% від загальної кількості), Польща (977 740; 24%) та Чехія (349 140; 9%). Порівняно з кінцем травня 2023 року кількість бенефіціарів тимчасового захисту з України зросла в ЄС на 45 800 (+1,1%) [66]. Найбільше зростання спостерігалось в Німеччині (+21 830; +2,0%), Чехії (+9 050; +2,7%) та Ірландії (+3 100; +3,7%) (рис. 3.1).

З іншого боку, лише у двох країнах спостерігалось зменшення кількості осіб під тимчасовим захистом: Польща (-13 635; -1,4%) та Італія (-1 005; -0,6%).

Дані стосуються надання тимчасового захисту на основі Виконавчого рішення Ради 2022/382 від 4.03.2022 р., яке встановлює наявність масового припливу переміщених осіб з України через військове вторгнення росії та має наслідком запровадження тимчасовий захист.

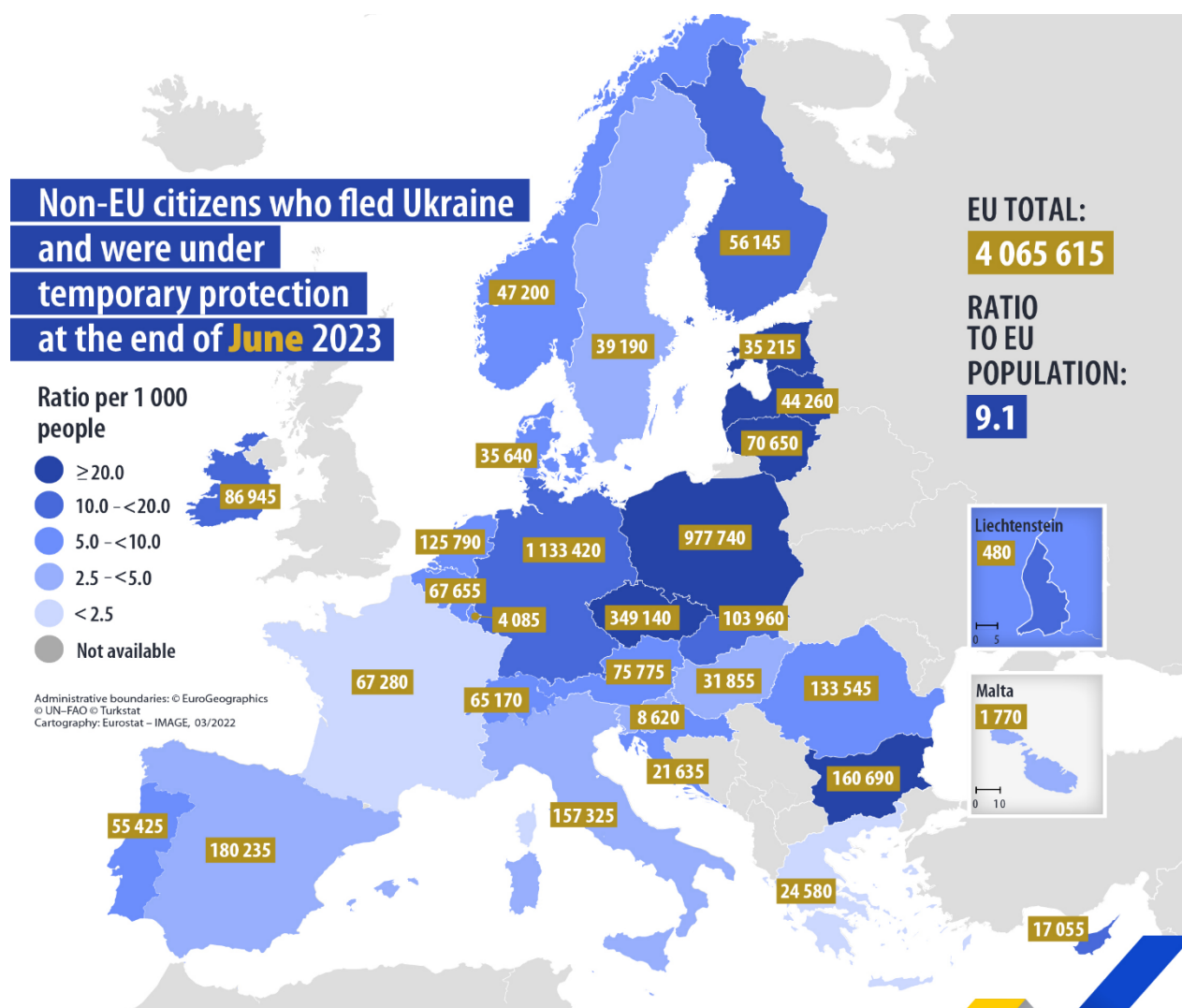


Рис. 3.1. Дані щодо тимчасового захисту осіб, які втекли з України

Примітка. Складено автором на основі [66].

Порівняно з населенням кожного члена ЄС, найбільша кількість тих, хто отримав тимчасовий захист на тисячу осіб у червні 2023 року спостерігалася в Чехії (32,2), Польщі (26,6), Естонії (25,8), Болгарії (24,9) та Литві (24,7)., тоді як на рівні ЄС відповідний показник дорівнював 9,1 на тис. осіб. 30 червня 2023

року громадяни України становили понад 98% тих, хто отримав тимчасовий захист. Дорослі жінки становили майже половину (46,6%) бенефіціарів тимчасового захисту в ЄС. Діти становили трохи більше третини (34,4%), дорослі чоловіки становили менше п'ятої частини (19,0%). Польща отримала від Європейської комісії (ЄК) 144,6 млн євро (майже 700 млн злотих) для допомоги тим, хто тікає з України внаслідок війни з росією. Це перший транш коштів, розподілений ЄС через механізм екстреної допомоги, і становить майже 60% від загальної суми (248 млн євро), виділеної країнам, які приймають найбільшу кількість біженців з України [66]. До цієї групи входять також Румунія, Угорщина, Словаччина та Чехія.

Війна в Україні глибоко вплинула на міжнародну міграцію кількома способами:

1. Масове переміщення та криза біженців:

- безпрецедентний вихід: конфлікт спричинив масове переміщення людей, мільйони українців покинули свої домівки. Це одна з найбільших подій переміщення в Європі після Другої світової війни;

- країни призначення: хоча більшість біженців спочатку переїхали до сусідніх країн, таких як Польща, Румунія, Угорщина, Словаччина та Молдова, багато хто також шукав притулку в інших європейських країнах та за їх межами.

2. Європейська та глобальна відповідь:

- Директива ЄС про тимчасовий захист: Європейський Союз вперше активував Директиву про тимчасовий захист, надаючи негайний і колективний захист людям, які втікають з України. Це включає права на проживання, роботу та доступ до медичних та освітніх послуг;

- глобальна солідарність: Країни за межами Європи, включаючи Сполучені Штати та Канаду, також запропонували різні форми підтримки, зокрема програми переселення біженців [40].

3. Навантаження на міжнародні гуманітарні системи:

- розподіл ресурсів: раптовий і великий потік біженців напружив ресурси приймаючих країн і міжнародних гуманітарних організацій;

- допомога та підтримка: потреба в надзвичайній допомозі, включаючи притулок, їжу та медичну допомогу, швидко зросла, вимагаючи значної міжнародної підтримки та координації [13].

4. Вплив на інші групи мігрантів і біженців:

- зміна фокусу: акцент на українських біженцях викликає занепокоєння щодо потенційного ігнорування інших поточних криз біженців та мігрантів у всьому світі;

- обговорення міграційної політики: відносно відкрита та підтримуюча реакція на українських біженців викликала дебати щодо поводження з біженцями з інших регіонів, підкреслюючи відмінності в міграційній політиці.

5. Геополітичні наслідки:

- напруженість між Сходом і Заходом: війна та подальші міграційні потоки посилили геополітичну напругу, особливо між росією та західними країнами;

- занепокоєння безпекою: конфлікт і переміщення людей викликали занепокоєння щодо безпеки, включаючи проблеми, пов'язані з прикордонним контролем і управлінням потоками біженців [23].

6. Економічний вплив:

- ринки праці: приплив біженців по-різному вплинув на ринки праці в приймаючих країнах з потенційними довгостроковими наслідками для зайнятості, заробітної плати та економічного зростання;

- грошові перекази: для України грошові перекази від громадян за кордоном стали ще більш важливими для економіки країни.

7. Соціальні та культурні наслідки:

- інтеграційні виклики: інтеграція українських біженців у приймаючі суспільства створює довгострокові проблеми, зокрема мовні бар'єри, культурну адаптацію та доступ до освіти та працевлаштування;

- підтримка громади: криза спричинила значний викид підтримки та солідарності з боку місцевих громад у приймаючих країнах.

8. Довгостроковий прогноз:

- невизначене майбутнє: тривалість конфлікту та перспективи безпечного повернення біженців в Україну залишаються невизначеними. Довгостроковий вплив на моделі міграції та політику, ймовірно, продовжуватиме розвиватися.

Однією з характерних рис потоків біженців з України є незвичайний гендерний розподіл. Загальна мобілізація не дозволила виїхати з країни більшості чоловіків віком від 18 до 60 років, тому потоки біженців з України складають переважно жінки, діти та меншою мірою люди похилого віку. Практично в усіх приймаючих країнах принаймні 70% дорослих українських біженців – жінки. У деяких країнах цифри ще вищі. В Італії, Польщі, Естонії та Великій Британії, наприклад, частка жінок серед дорослих перевищує 80% (рис. 3.2).

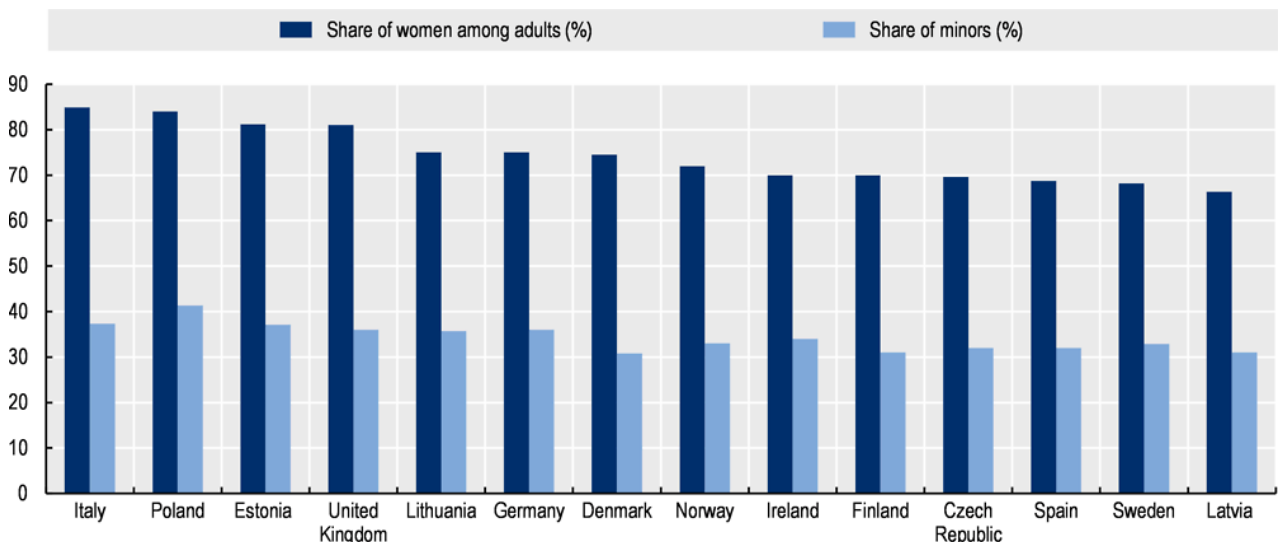


Рис. 3.2. Частка неповнолітніх та жінок серед зареєстрованих українських біженців у європейських країнах у листопаді 2022 р.

Примітка. Складено автором на основі [63].

У деяких країнах українки становили високу частку тих, хто мав дійсний дозвіл ще до лютого 2022 року, наприклад, в Італії та Греції (рис. 3.3). Однак у таких країнах, як Польща, Литва та Естонія, більшість колишніх прибулих українців були чоловіками. У всіх випадках частка неповнолітніх у минулому була помітно нижчою.

У цифру включено 12 країн ЄС, де найбільше українців з дійсним дозволом. Важливо зазначити, що українці раніше масово прибували до ЄС

міграційними каналами, що не завжди відображалось в даних дозволу. До Польщі, наприклад, багато українців прибули раніше за спрощеною процедурою на сезонні чи інші тимчасові роботи. Ці категорії не відображено на наведеному вище малюнку, і можна очікувати, що вони вплинуть на гендерний розподіл прибулих українців.

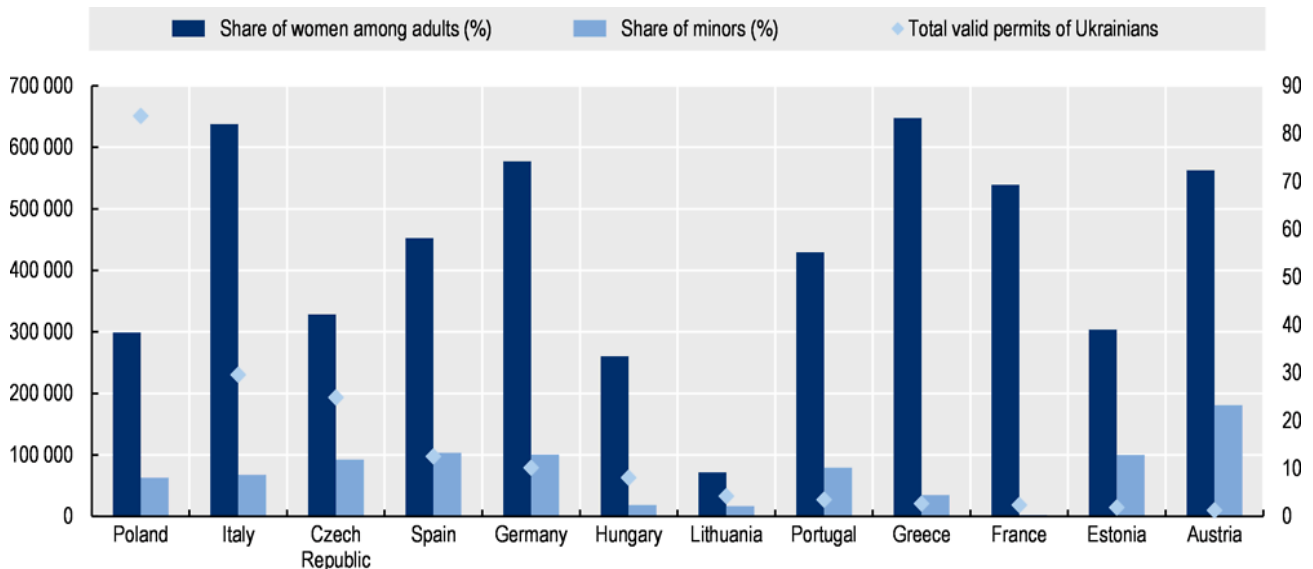


Рис. 3.3. Частка неповнолітніх і жінок серед українців із дійсним дозволом у вибраних європейських країнах до лютого 2022 р.

Примітка. Складено автором на основі [63].

Висока частка прибулих жінок також помітно відрізняється від інших останніх потоків біженців. До початку української кризи біженців, на кінець 2021 року, у світі налічувалося близько 89,3 мільйона вимушено переміщених осіб, з яких жінки становили близько 49%. Жінки складають дещо вищу частку (53%) серед тих, хто шукав захисту в Колумбії в контексті венесуельської міграційної кризи та кризи біженців. Однак в інших випадках жінки часто були непропорційно недостатньо представлені серед прибулих біженців, наприклад, під час кризи біженців у Європі 2015-17 років. За даними Євростату, між 2015 і 2017 роками жінки подали лише близько 30% усіх заяв про надання притулку та отримали 35% усіх позитивних рішень першої інстанції в ЄС-28 [62].

У контексті української кризи біженців багато жінок біжать разом із членами сім'ї, особливо дітьми. Наявні дані з приймаючих країн свідчать про те,

що в середньому понад третина українських біженців є неповнолітніми, а близько 4–6% – віком від 65 років. Більшість країн ОЕСР підтримують соціально-економічну інтеграцію українських жінок-біженок за допомогою існуючих систем інтеграції. Однак політика щодо інтеграції біженців часто розроблялася з урахуванням різних гендерних та освітніх профілів, що може послабити результати в довгостроковій перспективі.

У країнах ОЕСР є кілька перспективних цільових заходів для підтримки соціально-економічної інтеграції українських жінок-біженок. До них входять консультації, можливості спілкування, навчання та стажування, а також загальні заходи з розбудови громади, спрямовані на жінок.

Працевлаштування жінок-біженок було особливо складним у багатьох країнах ОЕСР, оскільки жінки-біженки в середньому мають нижчу активність (57% порівняно з 77%) і рівень зайнятості (45% порівняно з 62%), ніж біженці-чоловіки. Існують також інші проблеми для інтеграції жінок-біженок, зокрема низький рівень володіння мовою приймаючої країни, більша поширеність проблем зі здоров'ям, більша ймовірність соціальної ізоляції та обмежені соціальні мережі. Ефективне вирішення цих проблем має важливе значення для приймаючих країн, оскільки погані результати інтеграції жінок-мігранток не лише мають довготривалі наслідки для їхніх власних результатів, але й для результатів їхніх дітей у приймаючих суспільствах [61].

Проте українські жінки-біженки мають деякі характеристики, які покращують їхні перспективи соціально-економічної інтеграції. По-перше, українські біженці загалом отримували негайний доступ до ринку праці в країнах ОЕСР після реєстрації – на відміну від більшості інших шукачів притулку, які підлягають періоду очікування та перевірці ринку праці. Активація Директиви про тимчасовий захист (2001/55/EC) 4 березня 2022 року вперше дала українцям право без зволікань працювати в ЄС. Більшість інших країн ОЕСР за межами ЄС, включаючи Канаду та Сполучені Штати, також отримали швидкий доступ до ринку праці [62].

По-друге, профіль вищої освіти прибулих українців, ймовірно, сприятиме швидкій інтеграції на ринок праці, особливо враховуючи нинішній поширений брак робочої сили в приймаючих країнах. Незважаючи на значні відмінності між приймаючими країнами, наявні дані свідчать про те, що рівень освіти українських біженців, особливо жінок, не тільки значно вищий, ніж у більшості інших груп біженців, але й перевищує середні показники населення України та ЄС [63]. По-третє, українці можуть використовувати існуючі соціальні мережі в приймаючих країнах, оскільки в основних приймаючих країнах існувала велика українська діаспора. На кінець 2021 року, за даними Євростату, 1,57 мільйона громадян України мали дійсний дозвіл на проживання в ЄС, що представляє третю за чисельністю групу громадян, які не входять до ЄС, після громадян Марокко та Туреччини. Найпопулярнішими приймаючими країнами були Польща, Італія, Чехія та Іспанія. За межами ЄС Канада була домом для близько 1,36 мільйона людей українського походження [62].

Дані щодо включення українських біженців на ринок праці вказують на те, що їхній вихід на ринок праці дійсно був швидшим, ніж для інших груп біженців в ОЕСР. До листопада 2022 року в деяких європейських країнах OECD (наприклад, в Естонії, Литві, Нідерландах та Великій Британії) частка українських біженців працездатного віку в працевлаштованості вже становила понад 40%. В інших країнах частка була меншою, але зростала.

Війна в Україні суттєво змінила ландшафт міжнародної міграції з безпосередніми гуманітарними наслідками та довгостроковими наслідками для міграційної політики, геополітичних відносин і глобальних гуманітарних зусиль. Ситуація підкреслює необхідність скоординованої міжнародної реакції на масштабні кризи переміщення.

Таким чином, з метою врегулювання питань міжнародної міграції в контексті глобальних процесів необхідним є використання комплексного та багатовимірного підходу. Напрями для покращення міжнародної міграції можуть включати наступні аспекти:

1) Сприяння безпечній та регулярній міграції. Розробка політик, що дозволяють легальну міграцію через різні канали, включаючи роботу, навчання, возз'єднання сімей та гуманітарні програми, що сприятиме зменшенню нелегальної міграції та сприянню правам мігрантів.

2) Підтримка інтеграції мігрантів. Розробка програм інтеграції, які включають мовне навчання, професійну підготовку, доступ до освіти та ринку праці, забезпечення соціальних прав та участі у громадському житті.

3) Співпраця між країнами. Посилення міжнародної співпраці для ефективного управління міграційними потоками, що включає співпрацю з країнами походження, транзиту та прийому, а також міжнародні угоди та конвенції.

4) Захист прав мігрантів. Забезпечення дотримання прав мігрантів, включаючи захист від експлуатації, дискримінації та насильства, що також охоплює забезпечення доступу до правової допомоги та судового захисту.

5) Адаптація до глобальних викликів. Розробка адаптивних міграційних політик, які враховують глобальні виклики, такі як кліматичні зміни, епідемії, міжнародні конфлікти та світові економічні кризи.

6) Підвищення громадської обізнаності та руйнування стереотипів. Проведення інформаційних кампаній для підвищення розуміння міграційних процесів, руйнування міфів та стереотипів, та сприяння культурному розумінню та толерантності.

7) Підтримка економічного розвитку країн походження. Інвестиції та допомога для країн походження мігрантів, з метою створення робочих місць та покращення умов життя, що може знизити причини міграції.

Означені напрями сприятимуть формуванню глобального, взаємопов'язаного підходу до міграції, який враховує інтереси та потреби як мігрантів, так і країн, що їх приймають. Втім, міграційна криза, викликана війною в Україні, висвітлює не лише потребу в негайному гуманітарному реагуванні, але й необхідності довгострокового планування та співпраці на

міжнародному рівні для вирішення міграційних викликів, які можуть виникати у майбутньому.

Висновки до розділу 3

Суттєві зміни у міграційні процеси в світі внесла пандемія COVID-19. Закриття кордонів, обмеження на подорожі та карантинні заходи призвели до різкого зниження міграційних потоків. Мігранти та біженці опинилися в особливо вразливому становищі, стикаючись з ризиком інфікування, обмеженим доступом до медичних послуг та соціального захисту. Це також ускладнило процеси інтеграції, оскільки багато програм навчання та соціальної адаптації були призупинені або обмежені. Пандемія також підкреслила необхідність гнучкої та адаптивної міграційної політики країн. Потреба в забезпеченні гуманітарної допомоги та медичного обслуговування мігрантів, особливо в умовах кризи, стала ще більш виразною. Країни зіткнулися з викликами щодо балансування між захистом громадського здоров'я, правами мігрантів та необхідністю контролю за кордонами. Пандемія COVID-19 виявили слабкі місця в міграційній політиці країн та водночас змусили їх шукати нові підходи до управління міграцією, які враховуватимуть змінювані обставини та нові виклики.

Війна в Україні, що розпочалася у 2022 р., призвела до значних міграційних процесів, які мали глибокий вплив на країни та міжнародне співтовариство. Велика кількість українців була змушена покинути свої домівки, шукаючи безпеку в інших регіонах України або за кордоном. Ця криза стала однією з найбільших гуманітарних та міграційних криз в Європі за останні десятиліття. Країни-сусіди, зокрема Польща, Румунія, Молдова, Угорщина та Словаччина, зіткнулися з великим потоком українських біженців, що вимагало

швидкої реакції та координації гуманітарної допомоги. Ці країни, разом із міжнародною спільнотою, вживали невідкладних заходів для забезпечення нагальних потреб біженців, включаючи житло, медичне обслуговування та соціальну підтримку. Міжнародна спільнота активно відгукнулася на міграційну кризу, надаючи фінансову, логістичну та гуманітарну підтримку. Це підкреслило важливість солідарності та співпраці між країнами в умовах глобальних викликів. Також були вжиті заходи для полегшення інтеграції біженців, включаючи доступ до освіти та ринку праці. Криза в Україні показала, наскільки міграційні процеси можуть бути швидкими та масштабними, а також наскільки важливою є швидка та ефективна реакція на такі ситуації. Вона також висвітлила значення міжнародної підтримки та солідарності у вирішенні глобальних гуманітарних криз.

ВИСНОВКИ

Дослідження особливостей міжнародної міграції в контексті глобальних процесів дозволило зробити теоретичні та практичні висновки:

Міграція історично була процесом, під час якого різні етнічні, культурні, мовні, релігійні групи вступали в контакт і, таким чином, ставили перед мігрантами та приймаючими громадами багато проблем. У сучасну епоху глобалізації потенціал для такого змішування досяг безпрецедентного рівня, тому проблеми, пов'язані з розмаїттям, зростають і зростатимуть надалі. Мігранти часто сприймаються як «інші» і ставляться з підозрою в приймаючих громадах, принаймні протягом початкового періоду поселення. Багато суперечок і проблем, пов'язаних із сучасною міграцією, пов'язані з цим питанням. Тому можна окреслити дві центральні глобальні проблеми, які виникли внаслідок масових переміщень населення сучасної епохи – регулювання міжнародної міграції, з одного боку, та її вплив на збільшення етнічної різноманітності, з іншого.

Особливості демографічних процесів у світі, економічний та науково-технічний розвиток приймаючих мігрантів країн, а також умови, що визначають ринки робочої сили в країнах її результату, співвідношення темпів зростання/скорочення чисельності населення працездатного віку, величини попиту на працю та трансформація потреб ринку праці є факторами, що зумовлюють масштаби міжнародної трудової міграції, географічні напрями та її якісну компоненту

Підвищення попиту на висококваліфіковану робочу силу сприяє орієнтації міграційної політики держав на її залучення та утримання через ліберальний міграційний режим та преференційні програми. І як наслідок у міграційному потоці збільшується частка осіб із вищою освітою, посилюється роль освітньої міграції, зростають її масштаби, інтенсифікуються потоки висококваліфікованих спеціалістів. У той же час трансформується роль міжнародної трудової міграції, змінюється її місце в системі світогосподарських зв'язків: міграція стає засобом, що сприяє глобалізації країн і регіонів, найважливішим фактором графічного

розвитку та економічного зростання.

Вплив міграційних процесів на функціонування держави має індивідуальний характер. Міграція є важливою складовою суспільства, яка вимагає уваги на глобальному рівні: кожній державі необхідно підтримувати демографічну стабільність та ефективно регулювати міграційні потоки, щоб уникнути серйозних наслідків, таких як масове безробіття, перенаселення, підвищений рівень соціального неблагополуччя, загрози національній безпеці, включаючи тероризм, та збереження національної ідентичності. Управління міграційними процесами має бути систематичним і збалансованим. Знаходження балансу між ринком праці та продуктивними ресурсами є ключовим для забезпечення сталого економічного розвитку країни. Для цього потрібно ефективно використовувати всі ресурси країни, перерозподіляючи їх у місця, де вони найбільше потрібні: людські, інвестиційні, виробничі тощо.

Одним із найбільш безпосередніх наслідків міжнародної міграції є впровадження різноманітних культурних практик і вірувань у країнах призначення. Це культурне впливання часто призводить до збагачення приймаючого суспільства, як видно з урізноманітнення харчового ландшафту, мистецтва та публічних свят. Це розмаїття призвело до більш інклюзивного розуміння глобальних культур. Однак це культурне впливання також може призвести до проблем. Між різними культурними групами, а також між мігрантами та корінним населенням може виникати напруга, особливо коли існують значні відмінності в релігійних переконаннях, соціальних нормах і цінностях. Ця напруга часто посилюється проблемами мовних бар'єрів та економічної конкуренції, що потенційно може призвести до ксенофобії та соціальної сегрегації.

У контексті глобалізації та соціальних змін міграційні потоки стають невіддільною частиною сучасного світу. Міграція постійно впливає на різні аспекти соціально-економічного та політичного життя країни, приносячи нові виклики та перспективи для їх рішення. Це вимагає постійного моніторингу та аналізу міграційних процесів, а також їх впливу на рішення у сфері державного

управління.

Ефективною стратегією реалізації міграційної політики є запровадження спеціальних державних програм, які охоплюють такі напрями, як працевлаштування, інтеграція мігрантів у місцеві спільноти, безпека, можливості для розвитку, освіта, охорона здоров'я тощо. Через свій Відділ міжнародного міграційного права (IML) Міжнародна організація з міграції (МОМ) активно сприяє зміцненню та поширенню участі в міжнародному праві міграції. Основною ціллю відділу IML є підтримка поширення та кращого розуміння міжнародно-правових стандартів, які регламентують міграцію та захищають права мігрантів, як всередині МОМ, так і серед її партнерів. Таким чином, IML відіграє ключову роль у сприянні управлінню міграцією на основі міжнародного права, особливо згідно з міжнародними правами людини.

Хоча немає всеосяжного обов'язкового міжнародного інструменту, що визначає основи управління міграцією, багато міжнародних правил та принципів регулюють повноваження держав, відповідальність та обов'язки, а також права осіб у сфері міграції. Ці правила, встановлені через міждержавні відносини та практику, фіксуються у юридично обов'язкових міжнародних угодах та різноманітних необов'язкових документах, серед яких ключовим є Глобальний договір про безпечну, упорядковану та законну міграцію. Це перший міжурядовий документ, що охоплює всі аспекти міжнародної міграції.

Війна в Україні суттєво вплинула на потік мігрантів до Європи, що призвело до значного збільшення кількості біженців і помітних змін у європейській міграційній політиці та ставленні. Ситуація залишається динамічною, з постійними гуманітарними потребами та довгостроковими викликами інтеграції. Відповідь на українську кризу також може створити прецедент для майбутнього вирішення ситуацій великомасштабного переміщення в Європі. З початку війни проти України більшість прибулих біженців становили жінки та діти, що створювало проблеми для інтеграції. Частка жінок серед дорослих біженців становить близько 70% у більшості приймаючих країн, багато з них прибули з дітьми, а частка неповнолітніх

становить близько 30%. Це відрізняється від інших потоків біженців, наприклад, жінки подали лише близько 30% усіх заяв про надання притулку під час кризи біженців у Європі 2015-17 років. Однак існують інші чинники, включаючи тягар догляду, ризики експлуатації, розпад сімей і невизначеність щодо тривалості перебування, які можуть перешкоджати їх інтеграції.

Міграція вимагає комплексного підходу у своєму регулюванні, щоб забезпечити гармонійний розвиток суспільства. Ефективне управління міграцією повинне поєднувати регуляторні заходи з заходами соціальної підтримки, освітніми програмами та інтеграцією мігрантів. Такий підхід дозволить зберегти соціальну стабільність, водночас використовуючи потенціал міграції для підвищення економічного зростання та культурного розмаїття.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алгаш В., Пітель А. Сучасна міграційна криза як виклик для Європейського Союзу. *Підприємництво господарство і право*. 2019. № 12. С. 334–338.
2. Артюшенко О. М. Трудова міграція – соціальна загроза для України чи перспектива для українців? *Гілея: науковий вісник*. 2019. Вип. 142(3). С. 17-20.
3. Бабушкін О. А., Комар Р. О. Міграційні процеси в ракурсі економіко-правових відносин. *Часопис економічних реформ*. 2018. № 4. С. 58-65.
4. Банчук-Петросова О. В. Міжнародна трудова міграція в умовах COVID-19: правовий аспект. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського*. 2020. № 31. С. 112–116. URL: <https://doi.org/10.32838/TNU-2707-0581/2020.5/20>
5. Безушко М. Міграційна політика ЄС : виникнення та проблеми сьогодення. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 1. С. 276–278. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2020-1/67>
6. Вінокуров Я. Мільйони українців втратили роботу через війну. Звідки вони беруть гроші на життя? 2022. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2022/12/8/694732/>
7. Гнатюк Т.О. Сучасні міграційні процеси: світові тенденції, європейські та українські особливості. *Політичні науки. Правознавство: Наукові праці*. Т. 69, Вип. 56. С. 105-112.
8. Дзеніс О. О., Шарко Н. Г. Міжнародна міграція робочої сили в сучасних умовах та її вплив на міграційну політику держави. *Економіка та суспільство*. 2022. Випуск 37. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1195/1152>.
9. Заволока Ю. М., Сідненко М. В., Івко А. В. Міграційні процеси у контексті глобалізації світової економіки. *Ефективна економіка*. 2020. № 4. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/4_2020/78.pdf.
10. Заяць О. І., Попик В. В. Вплив пандемії КОВІД-19 на міжнародну трудову міграцію. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*.

2022. Випуск 42. С. 55-59. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/42_2022ua/11.pdf.

11. Зварич Р., Книш Л. Вплив пандемії COVID-19 на регіональну структуру міжнародних міграційних потоків. *Вісник економіки*. 2021. Вип. 1. С. 33–45. URL: <http://visnykj.wunu.edu.ua/index.php/visnykj/article/view/1213/1326>.

12. Іващенко К. Динаміка міграційних настроїв населення України: що змінилось за 30 років? Українське суспільство: моніторинг соціальних змін. 30 років незалежності. Київ. 2021 р. Випуск 8 (22). С. 169–184. URL: <https://i-soc.com.ua/assets/files/monitoring/monitoring-2021-bez-dodatkov.pdf>.

13. Кисельова О. І. Війна в Україні та вимушена міграція як чинники впливу на міграційну політику ЄС. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*. 2023. Випуск 36. С. 137-144.

14. Кислицина О. В. Регулювання міжнародної економічної міграції в умовах глобалізації. *Механізм регулювання економіки*. 2010. № 4. С. 248-252.

15. Лещук Г. Соціокультурна та громадська діяльність українських мігрантських об'єднань у Франції. Громадський активізм українських мігрантів Європи: згуртовані новими викликами: Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції, 24 жовтня 2019 р. Львів: Видавництво «Апріорі», 2019. 230 с.

16. Лібанова Е. М. Зовнішні трудові міграції українців: масштаби, причини, наслідки. *Демографія та соціальна економік*. 2018. № 2 (33). С. 10–26.

17. Лібанова Е. М., Позняк О. В. Зовнішня трудова міграція з України: вплив COVID-19. *Демографія та соціальна економіка*. 2020. № 4. С. 25-40.

18. Магійович Р. І., Магійович І. В. Трудова міграція в Україні: причини та наслідки. *Інтелект XXI*. 2019. № 6(1). С. 128-133.

19. Малиновська О. Соціально-економічні та етнокультурні наслідки міграції для України. Аналітична записка. 2011. URL: <http://surl.li/hoznk>.

20. Малиновська О. Ukraine Crisis Media Center. Міграція в Україні: цифри і факти. УКМЦ 29.10.2021р. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=pgdhRR4gxzs>.

21. Малиновська О. А. Міграційна політика: глобальний контекст та українські реалії: монографія. Київ: НІСД, 2018. 472 с.
22. Манов М. А. Трудова міграція як чинник трансформації ринку праці. *Міжнародні відносини: теоретико-практичні аспекти*. 2018. Вип. 2. С. 116-125.
23. Міграційні прояви та впливи – уроки для України. Аналітична доповідь. Травень 2023 р. URL : <https://razumkov.org.ua/images/2023/05/09/2023-MATRA-I-KVARTAL-5.pdf>.
24. Міграція в умовах трансформації регіональних ринків праці України: механізми регулювання / ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України»; наук. ред. У. Я. Садова. Львів, 2019. 263 с.
25. Міграція як чинник розвитку в Україні. Дослідження фінансових надходжень, пов'язаних з міграцією, та їх впливу на розвиток в Україні. Київ: Представництво МОМ в Україні, 2016. 116 с.
26. Мосора Л. С., Федорищак Х. І., Коцеловська Н. Б. Міграційні процеси в глобалізованому суспільстві та роль державної міграційної політики у їх регулюванні. *Проблеми сучасних трансформацій*. 2022. № 6. URL: <https://doi.org/10.54929/2786-5746-2022-6-02-01>.
27. Мульська О. П. Міграційні процеси & економічне зростання: теорія каузальності та практика ефективного управління: монографія. Державна установа «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України», Львів, 2022. 472 с.
28. Мурадян В. Г. Міграція у аспекті індивідуальної відповідальності у глобальному суспільстві. Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти: зб. наук. пр. за матеріалами Міжнар. наук.-практ. конф., 16 листопада 2017 р. Харків: НТУ «ХП», 2018. № 48 (52). С. 208-211.
29. Нагорняк І. М. Трудова міграція громадян країн Східного партнерства до ЄС. *Гілея: науковий вісник*. 2018. Вип. 133. С. 292-294.
30. П'ятковська О.Р. Етапи розвитку теоретичних концепцій міграційних систем. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2018. Випуск 22. С. 102-107.

31. Петренко К. В., Вишнеvsька А. М. Вплив глобалізації на міграційні процеси у світі та Європі. *Економічний вісник НТУУ «Київський політехнічний інститут»*. 2022. № 23. С. 34-39.

32. Пищуліна О., Юрчишин Р., Стецюк П., Міщенко М. Вплив міграційних процесів на перебіг повоєнного відновлення України, міграційну політику ЄС та країн Східного партнерства. Київ, 2023. 265 с. URL: <https://razumkov.org.ua/images/2023/10/25/2023-Pyshchulina-MIGRACIA.pdf>.

33. Рибак Г. І., Вороніна О. О. Міжнародні міграційні процеси в Україні. *Ефективна економіка*. 2018. № 6. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2018_6_47

34. Риндзак О. Т. Міграційна політика в Україні: виклики та інтеграційні перспективи: монографія / НАН України, ДУ «Інститут регіональних досліджень ім. М. І. Долішнього». Львів: Каменяр, 2019. 422 с.

35. Стародубов О. Міграційна криза – масштаб, економічні наслідки і шляхи подолання. 2022. URL: <http://surl.li/hoxow>.

36. Сучасні виклики для міграційної політики: правові, освітні та історичні аспекти: матеріали науково-практичного круглого столу, Суми, 24 червня 2023 р. / ред. колегія: В. М. Завгородня, А. М. Куліш та ін. Суми: Сумський державний університет, 2023. 70 с.

37. Томашук І., Болтовська Л. Міграційні процеси у контексті глобалізації світової економіки. *Економіка та суспільство*. 2022. Випуск 40. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1484/1430>.

38. Трудова міграція: чи збільшає українських заробітчани у 2022р. 2022. URL: <https://eba.com.ua/trudova-migratsiya-chy-pobilshaye-ukrayinskyh-zarobitchan-u-2022-rotsi>.

39. Українське суспільство: міграційний вимір: нац. доповідь / Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи НАН України. К., 2018.

40. Філіпчук Л., Ломоносова Н., Сирбу О., Кабанець Ю. Вимушена міграція і війна в Україні (24 лютого – 24 березня 2022). 2022. URL: <https://cedos.org.ua/researches/vymushena-migracziya-i-vijna-v-ukrayini-24-lyutogo-24-berezhnya-2022>.

41. Хом'як А. Інтеграція мігрантів у європейські суспільства: інтеграційна політика та громадська думка. *Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право*. 2019. №3 (43). С.139-146.
42. Черненко Н.І. Економічний та демографічний вплив трудової міграції на потенціал країни. *Таврійський науковий вісник*. Серія : Економіка. 2021. № 10. С. 109–116. URL: <https://doi.org/10.32851/2708-0366/2021.10.15>.
43. Черненко Н. Міграційні процеси в умовах війни: шляхи розв'язання проблем. *Таврійський науковий вісник*. Серія: Економіка. 2023. № 16. С. 229-235. URL: <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2023.16.30>.
44. Чорна С. (2022). Транскордонні міграційні процеси України в умовах воєнного стану: виклик та загроза для фінансової безпеки. *Mechanism of an Economic Regulation*. 2022. Випуск 1-2. С. 114-120. URL: <http://mer-journal.sumy.ua/index.php/journal/article/view/87/81>.
45. Шиманська К.В. Міграція людських ресурсів в умовах геоекономічних трансформацій: регіональний вимір : монографія. Житомир: ЖДТУ, 2017. 588 с.
46. Шиманська К.В. Теоретичні засади дослідження процесів міжнародної міграції: аналіз розвитку та ключових положень міграційних теорій. *Вісник Житомирського державного технологічного університету*. Серія: Економічні науки. 2017. № 1 (79). С. 127-137.
47. Щолокова Г., Палешко Я., Горожанкіна Н. Міжнародна міграція в контексті процесів європейської інтеграції. *Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії*. 2021. № 3 (11). С. 39–47.
48. Addressing the Ukrainian Refugee Crisis. 2022. URL: <https://newlinesinstitute.org/displacement-and-migration/forced-displacement/addressing-the-ukrainian-refugee-crisis>.
49. Bil M., Ryndzak O. Mechanism of migration regulation: structural and functional approach. *Perspectives – Journal on economic issues*. 2018. № 2. P.14–27. URL: <http://perspectives-ism.eu/22018-2/22018-014-bil>.

50. CJEU Case C-823/21 Commission v Hungary (Declaration of intent prior to an asylum application) ECLI:EU:C:2023:504. URL: <https://euruleoflaw.eu/rule-of-law-update-september-2023>.

51. ECRE, «Balkan Route: Ongoing Systematic Violence and Pushbacks Across Balkans, Frontex to Assist North Macedonia in «Border Management», Bulgaria Sees Deadly Incident Leaving 18 Afghans Dead» (3 March 2023). URL: <https://ecre.org/balkan-route-ongoing-systematic-violence-and-pushbacks-across-balkans-frontex-to-assist-north-macedonia-in-border-management-bulgaria-sees-deadly-incident-leaving-18-afghans-dead>.

52. ECRE, Mediterranean: Ongoing Arrivals and Deaths Amid Negotiations Between Tunisia and EU Officials for «Better Border Control», Maltese Prime Minister Renews Calls for Joint Cooperation to «Combat Migration» As Accusations by NGOs of Pushbacks & Non-Response Tactics Mount Up, Abuses by Libyan Coast Guard Continue (23 June 2023). URL: <https://ecre.org/mediterranean-ongoing-arrivals-and-deaths-amid-negotiations-between-tunisia-and-eu-officials-for-better-border-control-maltese-prime-minister-renews-calls-for-joint-cooperation-to>.

53. EU finalizes migrant deal with Tunisia. 2023. URL: https://www.politico-eu.translate.google.com/article/eu-migration-deal-tunisia-migrants-africa-european-commission/?_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=uk&_x_tr_hl=uk&_x_tr_pto=wapp.

54. Guntur R. Economic Impacts of the Ukrainian Refugee Crisis. 2022. URL: <http://surl.li/hoxng>.

55. International Migration Outlook. 2023. URL: https://www.oecd-ilibrary.org/social-issues-migration-health/international-migration-outlook-2023_b0f40584-en.

56. International Organization for Migration. Key Migration Terms. URL: <https://www.iom.int/key-migration-terms>.

57. Key facts about recent trends in global migration. URL: <https://www.pewresearch.org/short-reads/2022/12/16/key-facts-about-recent-trends-in-global-migration>.

58. Mededeling van de Europese Commissie, Verslag over de staat van Schengen 2023, 16 May 2023. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/HTML/?uri=CELEX:52023DC0274>.

59. Member States' notifications of the temporary reintroduction of border control at internal borders pursuant to Article 25 et seq. of the Schengen Borders Code. URL: https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/policies/borders-and-visas/schengen/reintroduction-border-control/docs/ms_notifications_-_reintroduction_of_border_control_en.pdf.

60. Minich R., Kravchuk P. The Impact of COVID-19 on Ukrainian Labour Migrants in Czechia, Hungary, Poland and Italy. Policy Brief URL: https://www.pragueprocess.eu/documents/repo/212/Policy_Brief_Minich_Kravchuk_EN.pdf.

61. OECD «How to strengthen the integration of migrant women?», Migration Policy Debates. 2020. № 25. OECD. Paris. URL: <https://www.oecd.org/els/mig/migration-policy-debates-25.pdf>.

62. OECD «Responding to the Ukrainian refugee crisis», in International Migration Outlook 2022. OECD Publishing. Paris. URL: <https://doi.org/10.1787/23898d5a-en>.

63. OECD «What we know about the skills and early labour market outcomes of refugees from Ukraine», OECD Policy Responses on the Impacts of the War in Ukraine. 2023. OECD Publishing. Paris. URL: <https://doi.org/10.1787/c7e694aa-en>.

64. See Frontex. Half of arrivals to the EU through the Central Mediterranean, 16 June 2023. URL: <https://frontex.europa.eu/media-centre/news/news-release/half-of-arrivals-to-the-eu-through-the-central-mediterranean-h45xHQ>.

65. Stick M., Hou F. A sociodemographic profile of Ukrainian-Canadians, Economic and Social Reports. Statistics Canada. 2022. URL: <https://doi.org/10.25318/36280001202200400003-eng>.

66. Temporary protection for persons fleeing Ukraine – monthly statistics. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Temporary_protection_for_persons_fleeing_Ukraine_-_monthly_statistics.

67. UNHCR. Global Trends. 2021. URL: <https://www.unhcr.org/globaltrends>.

68. What is the New Pact on Migration and Asylum of the EU? URL: https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/migration-and-asylum/new-pact-migration-and-asylum_en.